

PRIRUČNIK ZA OBUKU

LJUDSKA PRAVA

ZA SOCIJALNE RADNIKE

U TEORIJI I PRAKSI

Svatko ima pravo na život, slobodu i bezbjednost. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu; ropstvo i trgovina robljem zabranjuju se u svim njihovim oblicima. Nitko se ne smije podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni. Svatko ima pravo da ga se svugdje pred zakonom priznae kao osobu. Svi su pred zakonom jednaki i svi imaju pravo na jednaku pravnu zaštitu, bez ikakve diskriminacije. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu od bilo kakve diskriminacije kojom se krši ova Deklaracija, kao i od svakog poticanja na takvu diskriminaciju. Svatko ima pravo na djelotvorno pravno sredstvo pred nadležnim domaćim sudovima zbog djela kojima su povrijeđena njegova temeljna prava zajamčena ustavom ili zakonom. Svatko je jednako ovlašten na pravično i javno saslušanje od strane neovisnog i nepristranog suda pri utvrđivanju njegovih prava i obveza i bilo koje kaznene optužbe protiv njega. Svatko optužen za kazneno djelo ima pravo da ga se smatra nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom u javnom postupku u kojem su mu pružena sva jamstva potrebna za obranu. Nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom miješanju u njegov privatni život, obitelji, dom ili dopisivanje, niti napadima na njegovu čast i ugled. Svatko ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.

PREDGOVOR

Centri za socijalni rad¹ igraju ključnu ulogu u pružanju socijalne zaštite ugroženim pojedincima i skupinama. Oni su nadležno tijelo na općinskoj razini za implementaciju zakonodavstva kojim se osigurava socijalna zaštita, prvostupanjsko tijelo za zahtjeve pojedinaca za socijalnom pomoći, ali i davatelj širokog spektra dodatnih socijalnih usluga. Usprkos obvezama koje centri imaju, identificirani su razni propusti države Bosne i Hercegovine glede njenih međunarodnih i europskih obveza iz oblasti ljudskih prava po pitanju socijalne zaštite i domaćih zakona i prakse. Misija OESS-a u Bosni i Hercegovini je kroz svoje aktivnosti zagovaranja jasno naglasila mnoštvo takvih propusta.

Važno je da centri za socijalni rad poimaju ljudska prava kao obveze i savjesno obnašaju svoje dužnosti prema klijentima - nositeljima prava- učinkovito i pravodobno. Između ostalih dužnosti, ovo znači i procjenu zahtjeva i odgovora na njih na nediskriminatorski način, sukladno kriteriju koji se treba zasnivati isključivo na iskazanim potrebama. Pored toga, centri za socijalni rad se moraju uključiti u strateško planiranje i više aktivnosti zagovaranja s tijelima vlasti na općinskoj, kantonalnoj i entitetskoj razini, radi reforme u oblasti zakona i politike, koja će omogućiti dostupnost ljudskih, financijskih i materijalnih resursa. Zauzvrat će se centrima za socijalni rad omogućiti da učinkovito odgovaraju na rastući broj nositelja prava i odgovarajućih zahtjeva za dodatnim uslugama.

Uzimajući u obzir gore navedena pitanja, te u cilju potpore promicanja stručnosti osoblja centara za socijalni rad, Misija OESS-a u Bosni i Hercegovini izradila je priručnik za obuku pod nazivom: "Ljudska prava za socijalne radnike u teoriji i praksi", pripremljen u suradnji s domaćim stručnjacima. Poglavlja I i II su pripremljena u suradnji s gospođom *Jasminkom Džumhur*, ombudsmanom BiH, poglavlja III - V sa dr. *Žarkom Papićem*, ravnateljem Neovisnoga ureda za humanitarna pitanja; gospođom *Rankom Ninković-Papić*, pomoćnicom ravnatelja Neovisnoga ureda za humanitarna pitanja; i gospođom *Mirom Ćuk*, ravnateljicom Centra za socijalni rad, Trebinje.

Cilj je ovoga priručnika da se socijalni radnici upoznaju s ovom problematikom i da im se objasni koncept međunarodnih i europskih instrumenata ljudskih prava, kojih je Bosna i Hercegovina potpisnica, s posebnim fokusom na progresivnu realizaciju socijalnih prava i njihov značaj u svakodnevnim aktivnostima socijalnih radnika. Priručnik bi također trebao pomoći osoblju centara za socijalni rad, ne samo u identificiranju, već i u sprečavanju neposredne i posredne diskriminacije. Osim toga, praktični elementi ovog priručnika bi socijalnim radnicima trebali predstavljati osnovna sredstva i vještine, koje su neophodne za pripremu strateških planova, otvaranje prema korisnicima i procjene potreba ugroženih pojedinaca i skupina, kao i aktivnosti zagovaranja u oblasti socijalne zaštite na svim razinama vlasti.

Misija OESS-a u Bosni i Hercegovini uvjerena je da će ovaj priručnik biti korisno sredstvo koje će omogućiti primjenu praktične obuke za navedenu problematiku, kao i resurs za socijalne radnike koji će doprinijeti uspješnijoj realizaciji obveza iz oblasti ljudskih prava u domeni socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini.

Gary D. Robbins
Šef Misije
OSCE-a u Bosni i Hercegovini

¹ Za potrebe ovog dokumenta, upotreba termina „centri za socijalni rad“ će se odnositi i na općinske službe odgovorne za pitanja socijalne zaštite.

Poruka potpore Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Ministarstva rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine

Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske pozdravljaju izdavanje priručnika za obuku pod nazivom: *“Ljudska prava za socijalne radnike u teoriji i praksi”*, koji je pripremila Misija OEES-a u Bosni i Hercegovini u suradnji s Institucijom ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i Neovisnim biroom za humanitarna pitanja.

U kombinaciji s nizom treninga, koje je Misija OEES-a organizirala tijekom 2009.godine, a koji će biti održavani i u 2010.godini, ovaj priručnik za obuku predstavlja korisno sredstvo za potporu promicanja stručnosti socijalnih radnika u Bosni i Hercegovini. Priručnik i treninzi trebali bi poboljšati i promicati stručnost osoblja centara za socijalni rad i promicati njihovu sposobnost da na odgovarajući način odgovore na potrebe ugroženih pojedinaca.

Odgovornost za osiguranje poštovanja, zaštite i ostvarenja ljudskih prava dijele sve razine vlasti. Potpora ugroženim pojedincima je vrlo značajna, osobito u vrijeme kada su dijelovi bosanskohercegovačkoga društva izloženi siromaštvu i socijalnoj isključenosti. Zbog toga se osoblje centara za socijalni rad suočava s velikim izazovima, budući da oni imaju ključnu ulogu glede ostvarenja prava na socijalnu pomoć i pružanja usluga socijalnog rada ugroženim pojedincima.

Cijenimo potporu koju Misija OEES-a u Bosni i Hercegovini pruža centrima za socijalni rad, a korisnicima ovoga priručnika želimo uspjeti u njihovom zahtjevnom radu, čiji je krajnji cilj- zaštita ljudskih prava najugroženijih pojedinaca u Bosni i Hercegovini.

Ranko Škrbić
 Ministar
 Ministarstvo zdravlja i socijalne politike
 Republika Srpska

dr. Perica Jelečević
 Ministar
 Ministarstvo rada i socijalne politike
 Federacija Bosne i Hercegovine

KAZALO

POGLAVLJE 1 UVOD U LJUDSKA PRAVA	131
1.1 Koncept ljudskih prava	131
1.1.1 Opće karakteristike ljudskih prava	132
1.1.2 Odgovornost za poštivanje, zaštitu i ostvarenje ljudskih prava	132
1.1.3 Dopuštena ograničenja pri ostvarenju ljudskih prava	133
1.1.4 Mehanizmi za monitoring ljudskih prava	135
1.1.5 Ljudska prava u Ustavu Bosne i Hercegovine	136
1.2 Ekonomska, socijalna i kulturna prava u međunarodnom pravu iz oblasti ljudskih prava	136
1.2.1 Obveze države u okviru ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava	136
1.2.2 Povrede ekonomskih, kulturnih i socijalnih prava	138
1.3 Međunarodni instrumenti za ljudska prava relevantni za ekonomska, socijalna i kulturna prava	139
1.3.1 Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.)	139
1.3.2 Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.)	140
1.3.3 Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (1966.)	142
1.3.4 Konvencija o pravima djeteta (1989.)	143
1.3.5 Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979.)	144
1.3.6 Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (1965.)	145
1.3.7 Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006.)	146
1.3.8 Dodatni međunarodni instrumenti za ljudska prava	146
1.4 Europski standardi relevantni za ekonomska, socijalna i kulturna prava	147
1.4.1 Europska socijalna povelja (revidirana) (1961.) i (1996.)	147
1.4.2 Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.) i okvirni protokoli	148
1.4.3 Dodatni europski instrumenti za ljudska prava	149
POGLAVLJE 2 JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA	150
2.1 Uvod	150
2.2 Načela jednakosti i nediskriminacije	151
2.2.1 Jednakost	151
2.2.2 Nediskriminacija	152
2.3 Testiranje diskriminacije	152

2.4	Oblici diskriminacije	156
2.4.1	Uznemiravanje i seksualno uznemiravanje	156
2.4.2	Segregacija	156
2.4.3	Nalog za diskriminaciju	156
2.4.4	Viktimizacija	156
2.5	Drugačije postupanje koje se ne smatra diskriminatorskim	156
2.5.1	Pozitivne mjere	156
2.5.2	Razumna prilagodba	157
 POGLAVLJE 3 STRATEŠKO PLANIRANJE CENTARA ZA SOCIJALNI RAD		158
3.1	Pristup radu centara za socijalni rad zasnovan na ljudskim pravima	158
3.2	Strateško planiranje centara za socijalni rad zasnovano na ljudskim pravima	159
3.2.1	Koraci strateškog planiranja	159
3.2.2	Prednost strateškog planiranja	163
 POGLAVLJE 4 OTVARANJE PREMA KORISNICIMA I PROCJENA POTREBA		165
4.1	Uloga centra za socijalni rad u monitoringu, otvaranju prema korisnicima i procjeni socijalnih potreba	165
4.1.1	Procjena individualnih potreba	165
4.1.2	Procjena socijalnih potreba ugroženih skupina	167
4.2.	Važni aspekti za razmatranje prilikom monitoringa, otvaranja prema korisnicima i procjene potreba	171
 POGLAVLJE 5 ZAGOVARANJE		173
5.1	O zagovaranju	173
5.2	Zagovaranje u kontekstu rada centara za socijalni rad	173
 PRILOZI		176

RJEČNIK POJMOVA

CAT	Konvencija protiv torture i drugih surovih, nehumanih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
CERD	Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije
CRC	Konvencija o pravima djeteta
CRPWD	Konvencija o pravima osoba s invaliditetom
ECHR	Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda
ECtHR	Europski sud za ljudska prava
ECPT	Europska konvencija o spriječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
ESC	Europska socijalna povelja
FCNM	Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina
ICCPR	Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima
ICESCR	Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima
OPCAT	Okvirni protokol konvencije protiv torture
SWC	Centar za socijalni rad
UDHR	Opća deklaracija o ljudskim pravima

POGLAVLJE 1 UVOD U LJUDSKA PRAVA

1.1. Koncept ljudskih prava

⇒ Što su ljudska prava?

Ljudska prava se shvaćaju kao jednaka i neotuđiva prava koja su zajamčena svim ljudima jednostavno zato što su ljudska bića, bez obzira na njihovu nacionalnost, rasu, etničku pripadnost, spol, vjeroispovijest ili drugi status.

Ljudska se prava zasnivaju na temeljnom načelu da sve osobe posjeduju prirodno dostojanstvo i da svatko ima pravo na uživanje svih ljudskih prava, bez obzira na razlike, kao što su: rasa, boja kože, spol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovina, status po rođenju ili drugi status.

Važno je naglasiti da pojam "pravo" znači da ljudska prava nisu samo apstraktna načela ili vrijednosti, nego su, u biti, obvezna i nedvojbeno pripadaju svim ljudima.

⇒ Međunarodno pravo iz oblasti ljudskih prava

Ljudska su prava formalno navedena i kodificirana međunarodnim pravom iz oblasti ljudskih prava. Međunarodno pravo se u ovom slučaju sastoji od međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima i običajnog prava. Običajno se pravo odnosi na praksu koju mnoge države slijede tijekom određenog vremenskog razdoblja i koje je prihvaćeno od strane zajednice država kao zakonski obvezujuće.

Sporazumi o ljudskim pravima uređeni su od strane Ujedinjenih naroda, kao i regionalnih organizacija, kao što je, primjerice, Vijeće Europe. Ovi su instrumenti formalni sporazumi između država koji su pravno obvezujući za države potpisnice.²

⇒ Kategorizacija ljudskih prava

Ljudska su prava obično kategorizirana kao građanska i politička prava (prva generacija ljudskih prava), te kao ekonomska, socijalna i kulturna prava (druga generacija ljudskih prava). Ova se razlika zasniva na različitim elementima koji se vežu za ove dvije skupine prava, osobito glede njihove implementacije.³ Međutim, ova razlika ne podrazumijeva da je jedna skupina prava važnija od druge skupine, već se zasniva na shvatanju da su sva prava nedjeljiva i međuovisna.

Neophodno je navesti i treću generaciju ljudskih prava ili prava „solidarnosti“, koja obuhvata, primjerice, pravo na razvoj, samoodređenje, mir i zdrav okoliš. Pretpostavlja se ova prava trebaju uživati ne samo pojedinci, nego i skupine i narodi i da je za njihovu realizaciju potrebna globalna suradnja i solidarnost.

⇒ Primjer:

Bosna i Hercegovina je ratificirala Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima, Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i Europsku socijalnu povelju.

* U prilogu 1 pogledajte kompletan popis međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima, koje je Bosna i Hercegovina ratificirala.

² Državama potpisnicama se smatraju one države koje su potpisale i ratificirale međunarodni sporazum.

³ Pogledajte Poglavlje 1.2 za više detalja u ovom pogledu.

1.1.1 Opće karakteristike ljudskih prava

Opća deklaracija o ljudskim pravima (UDHR)⁴ naglašava da su sva ljudska prava, politička, građanska, ekonomska, socijalna i kulturna, podjednako valjana i važna, što je potvrđeno na Svjetskoj konferenciji o ljudskim pravima u Beču 1993.godine, gdje su predstavnici 171 države usvojili tzv. Bečku deklaraciju i akcioni program, gdje se navodi da:

*“Sva ljudska prava su: **opća, nedjeljiva, međusobno ovisna i povezana.** Međunarodna zajednica mora ljudska prava razmatrati globalno, na pravedan i jednak način, pod jednakim uvjetima i s jednakim naglaskom. Iako se važnost nacionalnih i regionalnih osobitosti, te povijesne, kulturne i vjerske razlike moraju uzeti u obzir, države imaju dužnost, bez obzira na njihove političke, gospodarske i kulturne sustave, promovirati i štiti sva ljudska prava i temeljne slobode.”⁵*

U kontekstu ovog navoda, potrebno je shvatiti da:

- Univerzalnost** (općenitost) znači da ljudska prava pripadaju svim ljudskim bićima, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu. Načelo univerzalnosti je utvrđeno, primjerice, člankom 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima koji navodi da: „Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.”
- Nedjeljivost i međusobna ovisnost** znači da su sva ljudska prava podjednako valjana i važna; ova prava treba promatrati kao cjelinu i ona se ne mogu dijeliti. Međusobnom ovisnošću se osobito naglašava da su sva prava međusobno povezana i da neostvarivanje jednog prava može opstruirati ili negirati realizaciju drugih prava.
- Neotuđivost** znači da ljudska prava pripadaju svima. Ona ne mogu biti oduzeta, niti se bilo tko može odreći tih prava.

1.1.2 Odgovornost za poštivanje, zaštitu i ostvarenje ljudskih prava

Država potpisnica postaje obvezna glede sporazuma o ljudskim pravima nakon potpisivanja i ratificiranja takvog sporazuma. S tim u svezi, **potpisivanje** sporazuma je početni korak ka ratifikaciji sporazuma o ljudskim pravima i pokazuje namjeru države da će nakon toga preuzeti sve potrebne korake, kako bi ispoštovala i djelovala sukladno sporazumu o ljudskim pravima.

Prema tome, država potpisnica postaje pravno obvezna prema sporazumu nakon **ratifikacije**. Potrebno je napomenuti da neke države trebaju da traže prethodnu suglasnost za potpisivanje sporazuma, da usvoje sporazum u državnom parlamentu ili da donesu zakone kako bi bio realiziran proces ratifikacije.

Obveze država potpisnica sporazuma se mogu proširiti dodatnim **protokolima**. Protokoli su posebni dokumenti koji trebaju biti zasebno potpisani i ratificirani od strane država potpisnica.

Subjekt ili ugovorna strana sporazuma o ljudskim pravima, ili u stvarnosti, jamac bilo kojeg sporazuma, je **država**, a ne vlada koja je potpisala sporazum, jer odgovornost vlade je da samo predstavlja državu, i u biti, svoj narod, u određenom razdoblju. Zbog toga, osnovna odgovornost država je da osiguraju poštovanje, zaštitu i ostvarenje ljudskih prava na svojim teritorijima. Ova se odgovornost proširuje na sve državne organe, agencije i službenike. U kontekstu Bosne i Hercegovine, ova odgovornost se proširuje od države do entitetske, kantonalne i općinske razine.

➔ Primjer protokola:

Zabrana diskriminacije zajamčena člankom 14. Europske konvencije o ljudskim pravima se odnosi samo na prava zajamčena tom konvencijom. Međutim, Protokol broj 12. Europske konvencije o ljudskim pravima proširuje okvir zabrane diskriminacije u članku 14. glede uživanja svih prava predviđenih zakonom.

4 Pogledajte Poglavlje 1.3.1. radi detalja glede UDHR-a.

5 Pogledajte Bečku deklaraciju i Program aktivnosti, A/CONF, 157/23, 12.srpnja 1993.godine, stavak 5.

Osim toga, država također snosi odgovornost za sve fizičke i pravne osobe koje legitimno djeluju u ime države i tako izvršavaju državne nadležnosti. Ovo se primjenjuje, primjerice, kada država prenosi odgovornost na privatnu pravnu osobu kako bi se osiguralo dnevno zbrinjavanje djece s invaliditetom ili privatnu službu za sigurnost glede osiguranja zaštite.

Dok klasičan koncept ljudskih prava ne predviđa horizontalan učinak, koji znači da se ljudska prava mogu primijeniti u odnosima između privatno pravnih subjekata, određeni aspekti horizontalne primjene su tijekom nekoliko godina integrirani u međunarodno pravo iz oblasti ljudskih prava. Primjerice, Komitet UN-a za eliminaciju za eliminaciju diskriminacije žena (CEDAW) je naveo u svezi s nasiljem protiv žena da država potpisnica ima obvezu “da poduzme sve odgovarajuće mjere da eliminira diskriminaciju žena od strane osoba, organizacije ili poduzeća”.⁶

1.1.3 Dopuštena ograničenja pri ostvarenju ljudskih prava

Samo nekoliko prava, kao što su zabrana torture, ropstvo i retroaktivne primjene odredaba krivičnog zakonodavstva, mogu se smatrati **apsolutnim ljudskim pravima**, odnosno, ne postoje okolnosti u kojima je dopušteno kršenje ili ograničenje prilikom ostvarenja ovih prava.

Što se tiče ostalih prava, međunarodni i europski sporazumi o ljudskim pravima određuju pod kojim uvjetima je ograničenje pri realizaciji ljudskih prava dopušteno. Odlučujući kriterij po kojem je ograničenje dopušteno je načelo razmjernosti.

Konkretno, ograničenja su dopuštena ukoliko su sukladna sljedećim standardima ili kriterijima:

- Zakovitost** – ograničenje se mora zasnivati na zakonu ili biti propisano postojećim zakonom;
- Legitiman cilj** – ograničenje mora biti razumno i objektivno opravdano u demokratskom društvu. To znači da se ograničenje ne može opravdati razlozima koji nisu sadržani u sporazumu o ljudskim pravima ili za svrhu koja je protivna zaštiti ljudskih prava.
Legitiman cilj države da uvede ograničenje prilikom ostvarenja ljudskog prava može biti, primjerice, zaštita nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, sprečavanje nereda ili kriminala ili zaštita zdravlja.
- Razmjernost** – restriktivne mjere trebaju biti razmjerne cilju koji država želi ostvariti i procjenjuju se u svim pojedinačnim slučajevima.
- Nužnost** – mora postojati nužna društvena potreba za primjenu restriktivnih mjera dok njihova primjena treba biti nužna, kako bi se postigao legitiman cilj.

⁶ Komitet za eliminaciju diskriminacije žena, Opća preporuka broj 19.(1992.)– nasilje protiv žena, stavka 9.

Slučaj I:

Policijski službenici obustavljaju javno okupljanje osoba koje prosvjeduju protiv usvajanja novog zakona koji bi umanjio njihova socijalna primanja. Iznenada demonstranti počinju bacati rajčice i lake predmete prema političarima, koji su došli da saslušaju demonstrante. Zatim, neki demonstranti pokušavaju srušiti prepreke, koje ih odvajaju od političara koji stoje na platformi. Putem megafona policija traži od demonstranata da prekinu demonstracije, da se odmah razidu i napuste javno mjesto.

Kako bi testirali je li ograničenje prava na slobodu okupljanja i udruživanja bilo dopušteno (članak 11. ECHR, članak 21. ICCPR), potrebno je postupiti sukladno sljedećim koracima:

1. Je li restriktivna mjera propisana zakonom? DA

Prema državnom zakonu, država, preko svoje policije, ima zakonsku nadležnost da obustavi javno okupljanje ako su zadovoljeni specifični uvjeti.

2. Postoji li legitiman cilj za restriktivne mjere? DA

Policija obustavlja okupljanje kako bi spriječila nasilje, očuvala javnu sigurnost i spriječila javni nered.

3. Je li mjera razmjerna cilju koji treba biti postignut? DA

Primijenjene mjere, korištenje megafona i zahtjev da osobe napuste javno mjesto razmjerne su cilju, odnosno sprečavanju javnog nereda. Pošto demonstranti počinju bacati rajčice i lake predmete prema političarima, a neki od njih pokušavaju srušiti prepreke, može se pretpostaviti da bi do tada mirna demonstracija mogla izmaknuti kontroli i pretvoriti se u nasilnu demonstraciju.

4. Je li mjera neophodna za postizanje legitimnog cilja, postoji li žurna društvena potreba? DA

Kako bi se spriječio nasilni nastup postoji žurna društvena potreba za primjenom mjera kako bi se okončala ova demonstracija i obustavilo javno okupljanje.

Izmijenjene okolnosti

Da je policija uporabila silu (primjerice, palice) da obustavi do tada mirne demonstracije, primijenjene mjere bi bile nerazmjerne postignutom cilju. Međutim, pošto se okupljanje nije pretvorilo u nasilnu demonstraciju, nije postojala ni potreba da policija uporabi silu.

1.1.4 Mehanizmi za monitoring ljudskih prava

⇒ Ugovorna tijela

Kako bi se osigurala provedba obveza iz oblasti ljudskih prava, razni mehanizmi postoje na međunarodnoj i regionalnoj razini. Većina mehanizama je određena kroz sporazume o ljudskim pravima kojim su uspostavljena tijela, koja se obično nazivaju **komiteti**. Većinu komiteta sačinjavaju stručnjaci, koje imenuju države potpisnice s mandatom da vrše monitoring implementacije ovih sporazuma. U nekim slučajevima komiteti zaprimaju žalbe koje dostavljaju države potpisnice protiv druge države potpisnice ili pojedinci ili skupine protiv država potpisnica.

⇒ Državna izvješća

Države potpisnice sporazuma o ljudskim pravima obvezne su da **periodično** (obično svake dvije do pet godina) **informiraju** odgovarajuće komitete o statusu implementacije prava zajamčenih odgovarajućim sporazumom. Nakon razmatranja državnog izvješća, ugovorna tijela objavljuju **zapažanja, komentare i preporuke** državama potpisnicama glede stupnja njihova poštovanja sporazuma. Potrebno je napomenuti da građansko društvo može sudjelovati u procesu monitoringa i dostaviti informacije ugovornim tijelima o ispunjenju obveza države u obliku usporednoga izvješća ili izvješća u sjeni.

⇒ Predstavke pojedinaca

Komiteti ICCPR-a, ICESCR-a, CERD-a, CAT-a, CEDAW-a i CRPD-a mogu razmatrati **predstavke pojedinaca**. Predstavke pojedinaca mogu biti podnesene kada su ispunjeni određeni uvjeti. Naime, država mora biti potpisnica određenog sporazuma i priznavati nadležnost komiteta. Pored toga, podnositelj predstavke mora iscrpiti sve domaće pravne lijekove prije podnošenja predstavke.

⇒ Opći komentari

Ugovorno tijelo može usvojiti **Opće komentare** o tematskim pitanjima ili metodama rada. Opći su komentari službene izjave, koje usvaja Komitet odredbi iz oblasti ljudskih prava. Ovi komentari nisu pravno obvezujući za države potpisnice, ali predstavljaju korisno sredstvo za ispravnu primjenu pojedinih odredbi i mogu pomoći da se odredi sadržaj ljudskih prava, obveze svih razina vlasti, povrede određenih prava i način implementacije prava na državnoj razini.

⇒ Opći periodični pregled

Opći periodični pregled uspostavljen je na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda u ožujku 2006. godine i predstavlja jedinstven proces, kojim se zahtijeva pregled informacija o stanju ljudskih prava u svim (192) državama članicama Ujedinjenih naroda jednom u četiri godine. Ovim procesom se omogućava da se svaka država izjasni koje mjere je poduzela ka poboljšanju standarda ljudskih prava i ostvarenju svojih obveza glede ljudskih prava.

⇒ Primjer ugovornih tijela:

Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava je tijelo neovisnih stručnjaka, koje vrši monitoring implementacije Međunarodnog sporazuma za ekonomska, socijalna i kulturna prava od strane država potpisnica.

⇒ Primjer državnih izvješćaja:

Zadnje izvješće koje je Bosna i Hercegovina dostavila Komitetu i to 2005. godine, je izvješće o implementaciji Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, o kojem je Komitet objavio zaključna zapažanja i dao preporuke Bosni i Hercegovini kako poboljšati ostvarenje ekonomskih, kulturnih i socijalnih prava u državi, naglašavajući određene preporuke u vezi centara za socijalni rad.*

* Vidi poglavlje 1.3.2

⇒ Primjer predstavki pojedinaca:

Najnoviji mehanizam za individualne žalbe je uspostavljen kroz usvajanje Opcionalnog protokola Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, kulturnim i socijalnim pravima 10. prosinca 2008. godine. Od rujna 2009.godine ovaj Protokol je otvoren za potpisivanje od strane država.

⇒ Primjer općih komentara:

Opći komentari Komiteta o ICESCR-u, koji su bitni za rad centara za socijalni rad su, primjerice, Opći komentari o pravu na socijalnu sigurnost, nediskriminaciju u ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i pravu na adekvatan smještaj.

➔ **Primjer UPR-a:**

Opći periodični pregled stanja u Bosni i Hercegovini bit će proveden u veljači 2010. godine. Krajnji rok za podnošenje izvješća Vladi Bosne i Hercegovine je bio u rujnu 2009. godine. Drugi akteri, kao što su nevladine organizacije, međunarodne organizacije, Ured ombudsmana, itd., pozvani su da podnesu usporedna izvješća.

➔ **Primjer progresivne realizacije:**

Progresivna realizacija u kontekstu rada centra za socijalni rad bi značila da centar za socijalni rad izrađuje strateški plan akcije i obavlja aktivnosti koje vode ka ispunjenju tog plana. Strateški plan treba naglasiti točno formulirane mjere o tome kako poboljšati, primjerice, ostvarenje prava na socijalnu sigurnost tijekom određenog razdoblja uključujući financijske, ljudske i druge resurse neophodne za postizanje određenog cilja. U cilju procjene je li postignut napredak, općina ili centar za socijalni rad prati situaciju sukladnu unaprijed utvrđenim pokazateljima* kao što su, primjerice, postotak ugrožene populacije, koja ne prima nikakvu pomoć, vrsta dostupnih socijalnih usluga, iznos osigurane financijske pomoći, itd.

* Pokazatelji su mjere koje signaliziraju jesu li aktivnosti usmjerene prema postizanju unaprijed utvrđenog parametra ili cilja. Parametri su unaprijed određene prekretnice koje se koriste kao „kontrolne“ točke za praćenje napretka ka postizanju značajnog cilja. Pokazatelji i parametri su sredstva za praćenje napretka.

1.1.5 Ljudska prava u Ustavu Bosne i Hercegovine

Ljudska prava zajamčena međunarodnim i regionalnim instrumentima također su uključena u Ustav Bosne i Hercegovine.

U Ustavu Bosne i Hercegovine, kao i u ustavima oba entiteta, nabrojana su određena građanska i politička prava, kao i ekonomska, socijalna i kulturna prava. Pored toga, Ustav Bosne i Hercegovine predviđa izravnu primjenjivost Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njenih protokola, koja ima prioritet nad svim drugim zakonima u Bosni i Hercegovini.

U Aneksu I Ustava Bosne i Hercegovine navedeni su međunarodni i europski sporazumi o ljudskim pravima⁷ čija je potpisnica i Bosna i Hercegovina, a koji predviđaju da će uživanje prava i sloboda biti osigurano svim osobama u Bosni i Hercegovini, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnim manjinama, imovina, status po rođenju ili drugi status.

Pitanja i vježbe:

- [1.1] Što su to ljudska prava?
- [1.2] Koje su glavne karakteristike ljudskih prava?
- [1.3] Pod kojim okolnostima su ograničenja ljudskih prava dopuštena?
- [1.4] Koja je uloga države glede zaštite ljudskih prava?
- [1.5] Koji mehanizmi postoje u okviru međunarodnog i europskog sustava zaštite ljudskih prava za otklanjanje narušavanja ljudskih prava?

1.2. Ekonomska, socijalna i kulturna prava u međunarodnom pravu iz oblasti ljudskih prava

1.2.1 Obveze države u okviru ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava

Kao što je naglašeno u gornjem tekstu⁸, ljudska se prava obično dijele na građanska i politička prava i ekonomska, socijalna i kulturna prava. Ova se podjela zasniva na različitoj prirodi ovih dvaju skupina prava, osobito glede njihove implementacije. Dok se za građanska i politička prava uglavnom može reći da ih država može bez odlaganja implementirati, za ekonomska, socijalna i kulturna prava potrebna su i materijalna sredstva, koja nisu nužno neposredno raspoloživa i mogu biti realizirana samo postupno ili progresivno.

Međutim, ove se razlike ne mogu primijeniti apsolutno na bilo koju skupinu prava, jer će bliže razmatranje ovih prava pokazati da su za ostvarenje građanskih i političkih prava također potrebna sredstva, kao primjerice, za uspostavu i

⁷ Pogledajte detalje o ovim sporazumima o ljudskim pravima u poglavljima 1.3. i 1.4.

⁸ Pogledajte Poglavlje 1.1.

održavanje pravosudnog sustava ili provedbu općih izbora u državi. Sukladno tome, postoji nekoliko ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava koje bi država trebala ostvariti bez značajnog izdvajanja sredstava, kao što su jednaka plaća za isti rad, pravo na formiranje sindikata i zabrana rada za djecu.

⇒ **Progresivna realizacija**

Međutim, osnovna obaveza država potpisnica koja se odnosi na ekonomska, socijalna i kulturna prava po međunarodnom pravu iz oblasti ljudskih prava je **progresivna** realizacija ovih prava. Sukladno tome, države su obvezne da:

- ❑ **Poduzmu sve odgovarajuće mjere** za potpunu realizaciju ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava kroz, između ostaloga, usvajanje zakona; provedbu administrativne, ekonomske, financijske, obrazovne ili socijalne reforme; ili razvoj i uspostavu akcionog programa.
- ❑ **Provode aktivnosti do maksimuma raspoloživih sredstava, uključujući sredstva dostupna kroz međunarodnu suradnju i pomoć.** U ovom pogledu, države potpisnice nose teret dokazivanja da su sva moguća sredstva iscrpljena. Bitno je napomenuti da koncept progresivne realizacije ne opravdava neaktivnost s obrazloženjem da država nije dostigla određenu razinu ekonomskog razvoja.

⇒ **Neodložne obveze**

Kao što je navedeno u gornjem tekstu, države imaju razne neodložne obveze u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava koje ne ovise o raspoloživim sredstvima.

Takve obveze uključuju:

- ❑ **Zabranu diskriminacije.** Sukladno ovome, države su potpisnice obvezne poduzeti mjere za ostvarivanje prava jednako za sve, bez obzira na stupanj do kojeg mogu ostvariti ta prava.
- ❑ Obveza da **odmah poduzmu** – glede ostvarivanja svih relevantnih prava – **izravno osmišljene, konkretne i ciljane korake** u razumno kratkom vremenskom roku nakon ratificiranja sporazuma, kako bi se ostvarila prava navedena u sporazumu.⁹

⇒ **Minimalne osnovne obveze**

Tzv. minimalne osnovne obveze ostvarivanja prava znače da država potpisnica mora:

- ❑ Osigurati ostvarenje **minimalnog osnovnog stupnja** svakog ekonomskog, socijalnog i kulturnog prava, kao što je zajamčeno sporazumima o ljudskim pravima; a takav stupanj treba osigurati
- ❑ **Neovisno o raspoloživosti sredstava** ili drugih faktora i poteškoća.

Nametanje minimalnih osnovnih obveza je bitno kako bi se očuvao razlog i svrha sporazuma. Međutim, mora se uzeti u obzir ograničenje sredstava u navedenoj državi prigodom procjene o tome jesu li države potpisnice izvršile svoje minimalne obveze. Kako bi se utvrdilo je li država potpisnica propustila ispuniti minimalne osnovne obveze zbog nedostatka raspoloživih sredstava, ona mora dokazati da su uloženi svi napori, i da je poduzela sve potrebne mjere "do maksimuma svojih raspoloživih sredstava."

⇒ **Primjer neodložnih obaveza:**

- ✓ Usvajanje zakona, koji reguliraju pristup socijalnoj zaštiti od strane institucija za socijalnu zaštitu,
 - ✓ obveza centara za socijalni rad da osiguraju nediskriminaciju osoba po bilo kojem osnovu prilikom davanja socijalne pomoći kao i
 - ✓ obveza centara za socijalni rad da ne sprečava pristup socijalnoj pomoći.

⇒ **Primjer minimalnih osnovnih obaveza:**

Države potpisnice, u kojima je značajan broj pojedinaca lišen neophodnih prehranbenih proizvoda, neophodne primarne zdravstvene zaštite, utočišta i smještaja ili najosnovnijih oblika obrazovanja, na prvi pogled ne ispunjava svoje obveze.*

* Opći komentar 3 (1990.) stavka 10. Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava

⇒ **Primjeri obveze poštovanja:**

Država se mora suzdržati od djelovanja koje bi povećalo ugroženost socijalno ugroženih pojedinaca, država ne treba spriječavati ljude da se organiziraju kako bi mogli tražiti svoja socijalna prava i treba se suzdržati od miješanja u pravo na adekvatan smještaj provedbom samovoljnih deložacija. U kontekstu rada centara za socijalni rad ovo bi značilo da su oni obvezni da evidentiraju svaki zahtjev za pomoć i ne smiju ih odbiti bez obveznog razmatranja ili zbog nedovoljno raspoloživih financijskih sredstava.

⁹ Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava (u daljem tekstu: CESCR), Opći komentar 3 (1990.), stavka 2.

⇒ **Primjer obveze zaštite:**

Država mora osigurati da privatne zdravstvene službe poštuju standarde zdravstvene zaštite ili da privatni poslodavci poštuju osnovne standarde rada. Osim toga treba osigurati zaštitu obitelji od nasilja u obitelji ili drugih kršenja ljudskih prava, što je posebno relevantno za centre za socijalni rad.

⇒ **Primjer obveze ostvarivanja:**

Države moraju omogućiti minimalan stupanj socijalne zaštite, kao i neophodne usluge primarne zdravstvene zaštite za sve osobe. U kontekstu Bosne i Hercegovine ovo znači da institucije vlasti na svim razinama, koje su odgovorne za socijalnu zaštitu, uključujući i centre za socijalni rad, trebaju osigurati izdavanje dostatnih financijska sredstava, kako bi osigurale da svaka osoba uživa minimalan stupanj socijalne zaštite i povećavati ovaj stupanj postupno, sukladno kapacitetima i proračunskim sredstvima države.

⇒ **Obveza poštovanja, zaštite i ostvarivanja prava**

Ekonomska, socijalna i kulturna prava nameću tri vrste obveza državama potpisnicama a to su:¹⁰

- **Obveza poštovanja:** Ovo je neodložna obveza i znači da država ima obvezu da se suzdrži od miješanja koje bi negativno utjecalo na ostvarenje prava.
- **Obveza zaštite:** Ova neodložna obveza znači da države moraju osigurati da se akteri, koji ne pripadaju državnim institucijama, ne miješaju u ostvarenje ljudskih prava, kao što su privatne osobe, osobe iz privrednog sektora ili nevladine organizacije. Prema tome, države imaju obvezu da osiguraju postojanje mehanizama koji će regulirati (primjerice, kroz zakone) te aktivnosti, da osiguraju trajno uživanje ljudskih prava u tim područjima.
- **Obveza ostvarivanja:** Ovo je obveza koja se ostvaruje progresivno. Međutim, države moraju poduzeti odgovarajuće zakonske, administrativne, financijske i sudske mjere, između ostalih, kako bi osigurale potpunu realizaciju prava. Osim toga, države moraju poduzeti takve korake u razumno određenom razdoblju, odnosno obvezati se na korištenje svih raspoloživih sredstava, te poduzimanje svih mogućih radnji za potpunu realizaciju prava, što predstavlja njihovu neodložnu obvezu.

1.2.2 Povrede ekonomskih, kulturnih i socijalnih prava

Neispunjavanje bilo koje od navedenih obveza predstavlja kršenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.¹¹ Međutim, države uživaju određeni **stupanj diskrecije** pri odabiru sredstava za ispunjavanje svojih obveza, ovisno, primjerice, o njihovim specifičnim političkim, ekonomskim, socijalnim i kulturnim okolnostima.

Međutim, primjena pravnih normi na konkretne slučajeve od strane međunarodnih tijela za praćenje provedbe sporazuma i domaćih sudova doprinijela je razvoju **općih minimalnih standarda i općeg razumijevanja okvira, karaktera i ograničenja** ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. Ovo znači da, iako se većina ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava može potpuno realizirati samo postupno, to ne mijenja pravnu obvezu država potpisnica da realiziraju ta prava, i od njih se traži da neposredno poduzmu određene korake, a i druge, što je moguće prije.¹²

Država snosi teret dokazivanja da ostvaruje mjerljiv napredak prema potpunoj realizaciji prava, dok se standard "progresivne realizacije" ne može koristiti kao izgovor za neizvršenje realizacije prava, niti država može opravdati miješanje u prava samo zbog različite socijalne, vjerske i kulturne pozadine.¹³

10 Pogledajte Smjernice iz Maastrichta o kršenju ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, Maastricht 22.-26. siječnja 1997. godine. Ove Smjernice su izrađene na desetu godišnjicu Limburških načela od strane skupine stručnjaka na sastanku održanom 1997. godine

11 Pogledajte Limburška načela o implementaciji Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i smjernice iz Maastrichta o povredi ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. Limburška načela sastavila je skupina istaknutih stručnjaka za međunarodno pravo, sastavljenih od Međunarodnoga povjerenstva pravnika, Pravnog fakulteta Sveučilišta Limburg (Maastricht, Nizozemska) 1986. godine. Smjernice iz Maastrichta o povredi ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava su izrađene na desetu godišnjicu Limburških načela od strane stručnjaka na sastanku održanom 1997. godine. Cilj je ovoga sastanka bio stvaranje elaborata na Limburška načela glede prirode i obujma povrede ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava i odgovarajući odgovori i sredstva protiv povreda tih prava.

12 Pogledajte gornji tekst glede progresivne realizacije i izravnih obveza

13 Pogledajte smjernice iz Maastrichta o povredi ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, Maastricht, 22.-26. siječnja 1997. godine, stavak 8.

Smatra se da država potpisnica, između ostaloga, vrši povredu Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima ako: ¹⁴

- Pravodobno ne otkloni prepreke**, koje je obvezna ukloniti, kako bi omogućila neodložno ostvarenje prava;
- Ne dopusti ostvarenje prava **bez odgađanja**, koje se prema Sporazumu mora odmah ostvariti;
- Namjerno ne zadovolji općenito prihvaćen međunarodni **minimalan standard** postignuća koje je u okviru njenih mogućnosti;
- Primijeni **ograničenje prava** priznatog Sporazumom drugačije nego je to propisano Sporazumom;
- S namjerom usporava ili **zaustavlja progresivnu realizaciju** prava, koja može biti opravdana ako, primjerice, djeluje u okviru ograničenja dopuštenih Sporazumom; zbog nedostatka raspoloživih sredstava ili kao posljedica *više sile (force majeure)*; ¹⁵
- Vrši diskriminaciju** po osnovi rase, boje kože, spola, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog podrijetla, imovine, rođenja ili drugog statusa sa ciljem ili ishodom koji poništava ili umanjuje jednako uživanje ili ostvarivanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.

⇒ **Primjer povrede:**

Neispunjenjem minimalnih osnovnih obveza smatra se opći nedostatak usluga primarne zdravstvene zaštite za djecu, uskraćivanje neophodnih prehrambenih proizvoda određenoj kategoriji pučanstva, nedostatak pristupa pojedinaca osnovnim oblicima smještaja i obrazovanja.

1.3 Međunarodni instrumenti za ljudska prava relevantni za ekonomska, socijalna i kulturna prava

1.3.1 Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.)

Opća deklaracija o ljudskim pravima, rezolucija Opće skupštine Ujedinjenih naroda, nastala je izravno iz iskustava Drugog svjetskog rata i predstavlja prvo globalno izražavanje prava, koja su zajamčena svim osobama. Opća deklaracija jamči građanska, politička, kao i ekonomska, socijalna i kulturna prava i naglašava važnost jednakosti i nediskriminacije.

Ovo je bio veoma značajan dokument za mnoge sljedeće sporazume o ljudskim pravima, regionalne instrumente za ljudska prava, kao i ustave i zakone država. Usprkos činjenici da to nije pravno obvezujući međunarodni sporazum, mnogi ga, općenito, smatraju običajnim međunarodnim pravom¹⁶ i kao takav čini snažno sredstvo u primjeni diplomatskog i moralnog pritiska na vlade.

Radi uspostave pravno obvezujućih normi ljudskih prava sačinjena su dva međunarodna sporazuma o ljudskim pravima - Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima i njegova dva opcionalna protokola i Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, koji zajedno s Općom deklaracijom o ljudskim pravima predstavljaju takozvani **Međunarodni dokument o ljudskim pravima**.

¹⁴ Pogledajte smjernice iz Maastrichta o povredi ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, Maastricht, 22.-26. siječnja 1997.godine, stavci 14. i 15.

¹⁵ *Force Majeure* odnosi se na izvanredne događaje ili okolnosti koje su izvan kontrole države potpisnice kao što su rat, štrajk, nemiri, poplave, potresi, itd.

¹⁶ Pogledajte Poglavlje 1.1.

➤ **Primjeri minimalnih osnovnih obveza glede prava na socijalnu sigurnost:**

- ✓ Osigurati pristup sustavu socijalne sigurnosti, koji pruža minimalan osnovni stupanj beneficija za sve pojedince i obitelji i koji će im omogućiti dobivanje barem osnovne zdravstvene zaštite, utočišta i smještaja, vode i sanitarija, prehrambenih proizvoda i najosnovnijih oblika obrazovanja;
- ✓ Osigurati da pravo na pristup shemama ili sustavima socijalne zaštite bude osigurano po nediskriminatorskom osnovu, posebno za ugrožene i marginalizirane pojedince i skupine;
- ✓ Usvojiti i provoditi državnu strategiju za socijalnu sigurnost i akcioni plan;
- ✓ Poduzeti ciljane mjere za provedbu shema socijalne sigurnosti, naročito onih koje štite ugrožene i marginalizirane pojedince i skupine;
- ✓ Vršiti monitoring stupnja ostvarenja prava.

1.3.2 Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.)

Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima izrađen je kao jedan od glavnih nositelja međunarodnog prava iz oblasti ljudskih prava i predstavlja jedini sveobuhvatni instrument za ljudska prava, koji se isključivo bavi čitavim spektrom ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.

Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima obvezuje države potpisnice da poduzmu odgovarajuće korake, kako bi se u potpunosti ostvarilo, između ostaloga, pravo na rad, pravo na pravične i povoljne uvjete rada, pravo na formiranje sindikata, pravo na socijalnu sigurnost uključujući socijalno osiguranje, pravo na adekvatan standard života, pravo na najveći dostupan standard fizičkoga i mentalnoga zdravlja, pravo na obrazovanje i pravo na sudjelovanje u kulturnom životu.

Članak 2(1) Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima obvezuje države potpisnice da:

- poduzmu korake individualno i kroz međunarodnu ekonomsku i tehničku pomoć i suradnju,
- do maksimuma raspoloživih sredstava i
- s ciljem progresivnog postizanja potpune realizacije prava priznatih Konvencijom.

⇒ **Jednako uživanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava**

Osobito su značajni članci 2.(2) i 3. Međunarodnog sporazuma koji predviđaju zabranu diskriminacije po bilo kojem osnovu i osobito navode jednako pravo žena i muškaraca na uživanje prava utvrđenih Sporazumom. Zadnji Opći komentar koji je usvojio Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava u lipnju 2009. godine, upravo se odnosi na nediskriminaciju pri ostvarivanju ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. On određuje okvir, kriterije i razne oblike diskriminacije, koji su zabranjeni Sporazumom i obveze svih država potpisnica da poštuju, štite i realiziraju ekonomska, socijalna i kulturna prava kroz politiku i aktivnosti za suzbijanje diskriminacije.¹⁷

⇒ **Pravo na socijalnu sigurnost**

Članak 9. ICESCR-a je osobito relevantan za rad centara za socijalni rad, jer utvrđuje da svatko ima pravo na socijalnu sigurnost. Dok elementi prava na socijalnu sigurnost mogu varirati prema različitim uvjetima u državi, nekoliko bitnih faktora se može primijeniti u svim okolnostima:

- Dostupnost:** Pravo na socijalnu sigurnost traži funkcionalan i dostupan sustav socijalne sigurnosti, kako bi se osigurala pomoć u slučaju društvenih rizika i nepredviđenih situacija i to u slučaju kada je nužna zdravstvena zaštita, u slučaju bolesti, starosti, nezaposlenosti, povreda na radu, potpore obitelji i djeci, porodiljstva, invaliditeta i siročadi;
- Adekvatnost:** Socijalna primanja moraju biti odgovarajuća, kako bi se postigao primjeren standard života. Potrebno je redovito pratiti zadovoljavaju li primanja potrebe korisnika, odnosno, jesu li korisnici u mogućnosti sebi priuštiti proizvode i usluge, koje su im potrebne, kako bi ostvarili prava osigurana Sporazumom;
- Pristupačnost:** Sve osobe trebaju biti zaštićene sustavom socijalne sigurnosti bez diskriminacije, osobito pojedinci, koji pripadaju najugroženijim i marginaliziranim skupinama. Kriteriji potrebni za pristup pravu na socijalnu sigurnost moraju biti realno doneseni, transparentni i razmjerni. Beneficije treba omogućiti pravodobno, a korisnici trebaju imati fizički pristup

pravu na usluge socijalne sigurnosti, kako bi imali na raspolaganju beneficije i informacije i davati doprinose u relevantnim slučajevima. Posebnu pozornost treba posvetiti osobama s invaliditetom, migrantima, osobama koje žive u udaljenim područjima ili područjima izloženim nepogodama, kao i područjima zahvaćenom oružanim sukobom;

- Priuštivost:** Ako su za sustav socijalne sigurnosti potrebni doprinosi, oni trebaju biti unaprijed određeni. Izravni i neizravni troškovi i izdaci nastali iz doprinosa moraju biti priuštivi za sve.

Minimalne osnovne obveze glede prava na socijalnu sigurnost: Pod minimalnim osnovnim obvezama glede prava na socijalnu sigurnost se podrazumijeva da države moraju osigurati da najugroženijim i najranjivijim kategorijama pučanstva bude osigurana osnovna razina socijalne sigurnosti. Ove kategorije pučanstva obuhvataju, primjerice, starije osobe, osobe s invaliditetom i kroničnim bolestima i siromašnu djecu. Ako država potpisnica ne može osigurati ovu minimalnu razinu prava za sve rizične i nepredviđene situacije u okviru svojih maksimalnih raspoloživih sredstava, Komitet preporučuje da država potpisnica izabere osnovnu skupinu korisnika (kategoriju pučanstva) nakon što obavi sveobuhvatne konzultacije.

Povreda prava na socijalnu sigurnost: Države potpisnice moraju pokazati da su poduzele potrebne korake ka ostvarenju prava na socijalnu sigurnost u okviru svojih maksimalnih raspoloživih sredstava i da jamče uživanje prava bez diskriminacije. Povrede prava na socijalnu sigurnost se može dogoditi kroz **radnje činjenja ili propuštanja**.¹⁸

⇒ Preporuke Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je 2005. godine dostavila inicijalno izvješće Komitetu za ekonomska, socijalna i kulturna prava. Nakon razmatranja izvješća, Komitet je usvojio, između ostaloga, sljedeća zaključna zapažanja koja su, također, relevantna za rad centara za socijalni rad u Bosni i Hercegovini.¹⁹ U ovom pogledu, Komitet je izrazio veliku zabrinutost zbog situacije u oblasti socijalne zaštite s posebnim naglaskom na:

- Nedostatak financijskih sredstava i stručnog osoblja u centrima za socijalni rad;
- Velike razlike između značajnih proračunskih izdvajanja za financiranje mirovina vojnih žrtava rata i relativno malih sredstava koja se izdvajaju za socijalnu zaštitu;
- Visoki stupanj siromaštva u državi potpisnici, osobito u seoskim područjima i među najugroženijim skupinama.

Stoga, Komitet preporučuje Bosni i Hercegovini da:

- Osigura da entiteti, kantoni i općine izdvajaju adekvatna financijska sredstva za centre za socijalni rad i povećaju broj socijalnih radnika, psihologa i drugog stručnog osoblja u ovim centrima radi uspješnije reakcije na posebne potrebe djece bez roditeljske skrbi, žena nositelja kućanstava, osoba s invaliditetom i žrtava trgovine ljudima;
- Omogući pravedniju dodjelu postojećih financijskih sredstava za socijalnu zaštitu, osobito za civilne žrtve rata, s ciljem da se smanje razlike između, pored ostalih, proračuna za civilne i vojne žrtve rata.
- U rješavanju problema siromaštva, da osigura, na prioritarnoj osnovi, da se adekvatna socijalna pomoć dodjeljuje pojedincima i skupinama koje žive ispod razine siromaštva, da se utjecaj zakona i politike glede ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava tih pojedinaca i skupina ocjenjuje na temelju redovito ažuriranih podataka razvrstanih prema spolu, dobi, etničkoj pripadnosti, društvenom statusu i drugim relevantnim kriterijima i da se učinkovit mehanizam monitoringa usvoji i provodi u takve svrhe.

¹⁸ Činjenje je provedba određenog djela s određenim rezultatima, dok je propuštanje neprovedba određenog djela.

¹⁹ E/C.12/BIH/CO/1, Zaključna zapažanja Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava, 35. sjednica, 7.-25. studenoga 2005. godine

⇒ Primjeri povreda prava kroz radnje činjenja:

- ✓ Usvajanje mjera koje uzrokuju nazadovanje i koje nisu u skladu s osnovnim obavezama navedenim u gornjem dijelu teksta, naprimjer, ako općina u svom planu za socijalnu sigurnost onemogućava pristup određenim osobama da dobiju pomoć;
- ✓ Formalno ukidanje ili obustava zakona neophodnih za daljnje korištenje prava na socijalnu sigurnost, naprimjer, usvajanje zakona koji omogućavaju pristup pravu na socijalnu pomoć samo za osobe s invaliditetom od 90% i 100%, isključujući osobe sa manjim stepenom invaliditeta iz bilo kakve podrške;
- ✓ Uspostava različitih uvjeta za dobivanje socijalne pomoći za ugrožene i marginalizirane pojedince, ovisno o mjestu prebivališta;
- ✓ Odbijanje centra za socijalni rad da registrira zahtjev za socijalnu pomoć, s objašnjenjem da ne raspolaže sa dovoljno financijskih sredstava.

➤ Primjeri povreda kroz radnje propuštanja:

- ✓ Država potpisnica ne provodi relevantne zakone ili politiku koja je izrađena s ciljem realizacije prava na socijalnu sigurnost, primjerice kanton ne donosi neophodne podzakonske akte koji određuju ili preciziraju pristup pravu na socijalnu pomoć ili uvjete za korištenje obveznog zdravstvenog osiguranja djece i starijih osoba;
- ✓ Dva entiteta ne postižu sporazum koji će omogućiti financijsku održivost državnog mirovinskog sustava;
- ✓ Propust države da regulira aktivnosti nevladinih organizacija koje osiguravaju pomoć za žrtve nasilja u obitelji i da prati je li njihov rad sukladan datim standardima.

➤ Primjer:

U tzv. "slučajevima vezanim za socijalno osiguranje u Nizozemskoj" ovo tumačenje je praktično primjenjivao Komitet za ljudska prava. Slučajevi su se odnosili na zakone glede osiguranja nezaposlenih u Nizozemskoj u kojima su primijenjeni diskriminatoriski uvjeti za udete žene. Sukladno tomu, udata žena je morala dostaviti dokaz da je hraniteljica obitelji, kako bi bila kvalificirana za dobivanje beneficija za nezaposlenost, odnosno ostvarenje socijalnog prava. Sličan uvjet nije bio postavljen za oženjene muškarce. Komitet je smatrao da je ovaj zakon diskriminatorski po osnovu spola. Naglasio je da se klauzulom o nediskriminaciji ne „zahtijeva od bilo koje države da donese zakone kojima će osigurati socijalnu sigurnost. Međutim, kada se takav zakon usvoji pri izvršenju ovlasti države, onda on mora biti sukladan klauzuli o nediskriminaciji“.*

*Komitet za ljudska prava Zwaan-de Vries protiv države Nizozemske (veza broj:182/1984); Broeks protiv države Nizozemske (veza broj: 172/1984). 172/1984).

⇒ Mehanizam predstavki pojedinaca

Mehanizam za pojedinačne predstavke je uspostavljen 10. prosinca 2008. godine kroz usvajanje Okvirnog protokola Međunarodnog sporazuma za ekonomska, socijalna i kulturna prava. Od rujna 2009. godine Protokol je otvoren za potpisivanje od strane država potpisnica.²⁰

Pitanja i vježbe:

- [1.6] Kako biste definirali minimalne osnovne obveze Bosne i Hercegovine glede prava na socijalnu sigurnost?
- [1.7] Kako centri za socijalni rad mogu u svom svakodnevnom radu doprinijeti provedbi preporuka Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava?

1.3.3 Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (1966.)

Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima čini dio Međunarodnog dokumenta o ljudskim pravima. **Komitet za ljudska prava**²¹ vrši monitoring implementacije prava navedenih u ovom sporazumu. Prava zaštićena ovim Sporazumom uključuju: pravo na život, zabranu torture i okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja, pravo na slobodu i sigurnost osobe, slobodu kretanja i izbor prebivališta, jednakost pred zakonom, pravo na privatnost u obitelji, dom i prepisku, slobodu izražavanja, pravo na mirno okupljanje i pravo na udruživanje.

Važno je napomenuti da je Komitet za ljudska prava utvrdio da će se klauzula o nediskriminaciji²² iz Sporazuma o građanskim i političkim pravima primijeniti i na zaštitu ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, što znači da će klauzula o nediskriminaciji štiti i ekonomska, socijalna i kulturna prava, kao što je prikazano u primjeru desno.

Sporazum sadrži **dva opcionalna protokola**. Prvim Opcionalnim protokolom se uspostavlja mehanizam za predstavke pojedinaca, dok se drugim Opcionalnim protokolom ukida smrtna kazna. U odnosu na uspostavu mehanizma za individualne predstavke Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima,²³ Opcionalni protokol Međunarodnog sporazuma o civilnim i političkim pravima je donesen već 1966. godine.²⁴ Ovo pokazuje različitu brzinu razvoja podložnosti sudu ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava u poredbi s građanskim i političkim pravima.

20 Pogledajte Poglavlje 1.1.4.

21 Članak 28. Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima

22 Članak 26. Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima

23 Usvojen je u prosincu 2008.godine

24 Pogledajte Poglavlje 1.1.4

1.3.4 Konvencija o pravima djeteta (1989.)

Konvencijom o pravima djeteta utvrđena su građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava djece²⁵. Konvencijom se potvrđuje da svako dijete ima određena osnovna prava, uključujući pravo na život, pravo na očuvanje vlastitog imena i identiteta, pravo djeteta na odgoj od strane njegovih roditelja u okviru obitelji ili druge zajednice i da ima vezu s oba roditelja, čak i ako su razdvojeni.

U kontekstu rada centra za socijalni rad važno je napomenuti da Konvencija o pravima djeteta obvezuje države potpisnice da priznaju pravo svakog djeteta na standard života koji je adekvatan za njegov fizički, mentalni, duhovni, moralni i društveni razvoj. U slučaju da roditelji nisu u mogućnosti ispuniti svoje obveze u ovom pogledu, država, putem svojih centara za socijalni rad i drugih odgovarajućih institucija mora osigurati materijalnu pomoć, osobito glede ishrane, odjeće i smještaja. Osim toga, država potpisnica obvezna je zaštititi djecu od svih oblika seksualne eksploatacije i zlostavljanja i poduzeti državne, bilateralne i multilateralne mjere protiv dječje prostitucije i dječje pornografije.

Osnovna načela Konvencije o pravima djeteta su:

- Prava djece treba poštovati i osigurati bez ikakve diskriminacije;
- Najbolji interesi djeteta će prije svega biti uzeti u obzir;
- Opstanak i razvoj djeteta se mora osigurati do najvišeg mogućeg stupnja;
- Potrebno je pridavati dužnu važnost mišljenju djeteta o svim pitanjima koja mogu utjecati na njega.

⇒ Preporuke Komiteta za prava djeteta Bosni i Hercegovini²⁶

- Poduzeti sve potrebne mjere za pružanje potpore i materijalne pomoći ekonomski ugroženim obiteljima, uključujući programe namijenjene obiteljima kojima je pomoć najpotrebnija, kako bi se zajamčilo pravo svakog djeteta na adekvatan standard života;
- Koristiti institucionaliziranje djece bez roditeljske skrbi, samo kao posljednju mjeru, što znači da se to realizira samo po nalogu stručnjaka (pedagoga i psihologa) i kada se smatra da je to u najboljem interesu djeteta i sustavno provoditi periodične revizije smještaja djece;
- Razvijati kvalitetne standarde za hraniteljstvo i značajno skraćivati vrijeme koje djeca bez roditeljske skrbi provode u institucijama. Osim toga, potrebno je izdvojiti adekvatna sredstva za pravilno funkcioniranje i nadgledanje institucija za skrb o djeci, kao i djece smještene kod hranitelja.

Pitanja i vježbe:

- [1.8] U kojim oblastima rada centra za socijalnu pomoć bi Međunarodna konvencija o pravu djeteta mogla biti primijenjena?
- [1.9] Kako centri za socijalni rad mogu u svom svakodnevnom radu doprinijeti ostvarenju preporuka Komiteta za prava djeteta?

²⁵ "Dijete" je ljudsko biće ispod 18 godina starosti, osim ako se po lokalnom zakonu, punoljetnost ne stječe u ranijoj dobi.

²⁶ CRC/C/15/Add.260, Zaključna zapažanja Komiteta za prava djeteta.

1.3.5 Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979.)

Budući da su žene često više pogođene siromaštvom, u poredbi s muškarcima, što znači da imaju teži pristup hrani, zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju, međunarodna zajednica je prepoznala potrebu za donošenjem sporazuma o ljudskim pravima, kojim bi se izravno usmjerila pozornost na ova pitanja i zaštitio širok spektar ljudskih prava za žene, što je rezultiralo usvajanjem Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena.²⁷

Konvencijom o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena utvrđeno je što predstavlja diskriminaciju žena i postavljeni su standardi po kojima institucije vlasti moraju štiti prava žena kroz zakone i kreiranje politike. U konvenciji se navodi popis raznih područja u kojima države moraju poduzeti odgovarajuće mjere da eliminiraju diskriminaciju po osnovi spola u političkom i privatnom životu, pred zakonom, u zapošljavanju, ekonomskom i društvenom životu kao i u području obrazovanja i zdravstvene zaštite. U ovom pogledu, države potpisnice nisu samo obvezne poduzeti mjere za eliminaciju diskriminacije posredstvom zakonskih sredstava i uključiti ravnopravnost spolova u domaće zakonodavstvo, nego poduzeti i političke, socijalne, ekonomske mjere i mjere na planu kulture, kako bi osigurale učinkovit i ravnopravan napredak žena.

⇒ Preporuke Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena BiH²⁸

- Poduzeti konkretne mjere za ohrabrivanje žena da prijave slučajeve nasilja u porodici i osigurati da, kroz programe obuke, javni službenici, naročito osoblje zaduženo za provedbu zakona, sudstvo, zdravstveni radnici, socijalni radnici i nastavno osoblje, budu potpuno upoznati sa primjenom zakonskih odredbi kao i sa svim oblicima nasilja nad ženama, te da su obučeni da adekvatno reagiraju na nasilje.
- Prikupljati podatke o slučajevima nasilja u obitelji, usmjerenoga protiv žena i na temelju takvih podataka i dalje razvijati održive strategije za borbu protiv povreda ljudskih prava;
- Dati prioritet prikupljanju podataka i obuhvatiti statističke podatke razvrstane na temelju spola u svom sljedećem izvješću Komitetu u cilju prikazivanja potpune slike o praktičkoj mogućnosti žena da uživaju svoja ljudska prava.

Pitanja i vježbe:

- [1.10] Kako centri za socijalni rad u svom svakodnevnom radu mogu doprinijeti ostvarenju prava koja su predviđena Međunarodnom konvencijom o eliminaciji diskriminacije žena?
- [1.11] Kako centri za socijalni rad mogu u svom svakodnevnom radu doprinijeti ostvarenju preporuka Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena?

²⁷ Pogledajte Poglavlje II

²⁸ CEDAW/C/BIH/CO/3, Zaključni komentari Komiteta o eliminaciji diskriminacije žena, stavka 34.

1.3.6 Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (1965.)

Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije usvojena je u svjetlu Drugog svjetskog rata i besprimjernih okrutnosti protiv osoba određenog rasnog, etničkog i nacionalnog podrijetla, kao i u kontekstu borbe zemalja tzv. *trećeg svijeta* protiv rasne diskriminacije i kolonijalizma.

Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije utvrđuje pojam rasne diskriminacije i zahtijeva od država potpisnica da osude sve oblike rasne diskriminacije, bilo da se oni zasnivaju na: rasi, boji kože, podrijetlu ili nacionalnom ili etničkom podrijetlu i da razvijaju politiku eliminacije rasne diskriminacije. Države potpisnice moraju zajamčiti pravo svih na jednakost pred zakonom, kao i širok spektar ljudskih prava sadržanih u Međunarodnom dokumentu o ljudskim pravima.²⁹

⇒ Preporuke Komiteta za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije BiH³⁰

- Prikupljati statističke podatke o pučanstvu razvrstane po etničkoj pripadnosti pučanstva i uspostaviti adekvatan mehanizam za praćenje slučajeva etnički motivirane diskriminacije i nasilja između različitih etničkih skupina;
- Omogućiti povratak svih ljudi različitog etničkog podrijetla, osobito pripadnika romske zajednice u njihove prijeratne domove i osigurati im mogućnost stanovanja i zakonitog i sigurnog boravka u njima. Prema potrebi, osigurati adekvatan alternativni smještaj ili kompenzaciju raseljenim Romima, uključujući predratne stanare, koji su deložirani iz svojih naselja ili čiji su domovi uništeni;
- Poduzeti izravne mjere, primjerice uklanjanjem administrativnih prepreka, omogućiti da svi Romi dobiju osobne isprave, koje su im potrebne, kako bi koristili, između ostaloga, svoja ekonomska, socijalna i kulturna prava, kao što su zapošljavanje, stambeno zbrinjavanje, zdravstvena zaštita, socijalna sigurnost i obrazovanje.
- Osigurati da mirovine i zdravstvena zaštita budu dostupni po nediskriminatorskom osnovu, bez obzira na etničku pripadnost, osobito kada se tiču manjinskih povratnika.

Pitanja i vježbe:

[1.12] Kako centri za socijalni rad mogu u svom svakodnevnom radu doprinijeti ostvarenju preporuka Komiteta za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije?

²⁹ Pogledajte detalje u Poglavlju II

³⁰ CERD/C/BIH/CO/6, Zaključna zapažanja Komiteta o eliminaciji rasne diskriminacije.

1.3.7 Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006.)

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom označava obrazac za promjenu stava i pristupa pitanju invalidnosti. Ovom je Konvencijom promijenjeno stanovište da su osobe s invaliditetom "objekti" milosrđa, medicinskog tretmana i socijalne zaštite, u stanovište da su oni "subjekti" kojima pripadaju određena prava i kojima je zajamčeno da potražuju ta prava, da mogu donositi odluke o svojim životima slobodno i svjesno i biti aktivni pripadnici društva.

Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom se promovira, štiti i osigurava potpuno i jednako uživanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda za sve osobe s invaliditetom i promovira poštovanje njihova prirodnog dostojanstva. Pored toga, Konvencija ima jasnu dimenziju socijalnog razvoja.

Konvencija se zasniva na sljedećim vodećim načelima:

- Poštovanje urođenog dostojanstva, osobne autonomije uključujući slobodu osobnog izbora i neovisnost osoba;
- Nediskriminacija;
- Puno i učinkovito sudjelovanje i uključivanje u društvo;
- Poštovanje razlika i prihvaćanje osoba s invaliditetom kao dijela ljudske raznolikosti i čovječnosti;
- Jednake mogućnosti;
- Pristupačnost;
- Jednakost između žena i muškaraca;
- Poštovanje razvojnih sposobnosti djece s teškoćama u razvoju i poštivanje prava djece s teškoćama u razvoju na očuvanje vlastitog identiteta.

Pitanja i vježbe:

- [1.13] Kako centri za socijalni rad mogu u svom svakodnevnom radu poboljšati zaštitu prava osoba s invaliditetom i osigurati jednak pristup socijalnim pravima?
- [1.14] Koje mjere mogu centri za socijalni rad poduzeti radi promidžbe jednakosti osoba s invaliditetom?
- [1.15] Koje mjere treba poduzeti kao prioritet radi implementacije Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u BiH?

1.3.8 Dodatni međunarodni instrumenti za ljudska prava

- Konvencija o statusu izbjeglica (1951.)
- Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji (1990.)
- Konvencija o spriječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1984.)

1.4. Europski standardi relevantni za ekonomska, socijalna i kulturna prava

1.4.1 Europska socijalna povelja (revidirana) (1961.) i (1996.)

Europska socijalna povelja koja jamči ekonomska i socijalna ljudska prava je dodatak Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, koja sadrži građanska i politička ljudska prava.³¹ Europska socijalna povelja je usvojena pod okriljem Vijeća Europe 1961. godine i revidirana je 1996.godine.³²

Europska socijalna povelja jamči, između ostaloga, pravo na rad, pravo na stambeno zbrinjavanje, pravo na zdravlje, pravo na obrazovanje, pravo na socijalnu sigurnost, pravo na socijalnu i zdravstvenu pomoć i zabranu diskriminacije. Glede prava koja se odnose na rad centara za socijalni rad, najvažniji su članci 12., 13. i 14. Europske socijalne povelje, koja utvrđuju pravo na socijalnu sigurnost, socijalnu i medicinsku pomoć i pravo na beneficije iz usluga socijalnog rada.

⇒ Pravo na socijalnu sigurnost

Prema članku 12. Europske socijalne povelje, koji se u osnovi odnosi na ista načela, kao i članak 9. Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima³³, države potpisnice obvezne su da uspostave ili održavaju sustav socijalne sigurnosti, da održavaju sustav na zadovoljavajućoj razini i nastoje da ga postupno promiču ka višoj razini.

⇒ Pravo na socijalnu i zdravstvenu pomoć

Po članu 13. Europske socijalne povelje, države potpisnice su obvezne da osiguraju da se svim osobama bez adekvatnih sredstava i bez mogućnosti da steknu ta sredstva svojim naporima ili iz drugih izvora, osigura adekvatna pomoć i, u slučaju bolesti, zdravstvena zaštita i skrb, koja je potrebna zbog uvjeta u kojima se te osobe nalaze.

Konkretno,

- U članku 13. navodi se da je socijalna pomoć pravo pojedinca i kao takva je obveza države potpisnice na svim razinama vlasti;
- Socijalnu pomoć treba dodjeljivati samo na temelju dokazane potrebe i ne treba biti uvjetovana drugim faktorima, kao što su rad ili plaćanje doprinosa, dužina prebivališta u određenom području ili ograničena samo na državljane određene države. Ovaj članak izričito navodi da osobe koje nisu državljani određene države, ali koje zakonito žive na teritoriju te države, trebaju primati istu socijalnu pomoć, kao i državljani te države, na temelju dokazane potrebe;
- Osobe koje su u stanju potrebe za medicinskom skrbi, i nemaju drugih mogućnosti da zadovolje takve potrebe, također imaju pravo na zdravstvenu zaštitu.

³¹ Pogledajte Poglavlje 1.4.2.

³² BiH je raticifirala Europsku socijalnu povelju 2008.godine ali još uvijek nije dostavila izvješće Europskom komitetu za socijalna prava

³³ Pogledajte poglavlje 1.3.2.

⇒ Pravo na beneficije iz usluga socijalnog rada

Člankom 14. Europske socijalne povelje propisuje se da države potpisnice promoviraju ili osiguraju usluge koje bi doprinijele dobrobiti i razvoju pojedinaca i skupina u zajednici i njihovoj uspješnoj prilagodbi društvenoj sredini. Usluge socijalnog rada trebaju biti dostupne i pristupačne svakom pojedincu kome je potrebna potpora a naročito ugroženim kategorijama pučanstva.

Usluge socijalnog rada trebaju biti zasnovane na pristupu orijentiranom prema klijentu kome je pomoć potrebna tj. prilikom odlučivanja moraju se uzeti u obzir individualne karakteristike klijenta do najvišeg mogućeg stupnja.

Pitanja i vježbe:

[1.16] Razmotrite do kojeg stupnja su zakoni i propisi koji reguliraju pristup socijalnoj pomoći u BiH sukladni članku 13. Europske socijalne povelje?

[1.17] Kako socijalni radnici mogu u svom radu ispoštovati načela članka 13. Europske socijalne povelje?

1.4.2 Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.)

Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda usvojena je pod okriljem Vijeća Europe 1950. godine kako bi se zaštitila ljudska prava i temeljne slobode. Sve države članice Vijeća Europe su potpisnice Konvencije, a očekuje se da novi članovi ratificiraju Konvenciju što je moguće prije.

Ova Konvencija jamči širok spektar građanskih i političkih prava kao što su, između ostalih, pravo na život, zabrana torture, sloboda izražavanja, pravo na pravično suđenje, pravo na privatni život, pravo na mirno okupljanje i pravo na učinkovit pravni lijek.

Konvencija je usvojena radi poduzimanja prvih koraka prema kolektivnoj provedbi građanskih i političkih prava, kako su i zajamčeni Općom deklaracijom o ljudskim pravima.

⇒ Načelo nediskriminacije

Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava ima 14 **Protokola**,³⁴ s općom zabranom diskriminacije koja je navedena u Protokolu 12. Konvencije, koji značajno proširuje okvir zaštite od diskriminacije i određuje da se klauzula o nediskriminaciji primjenjuje, ne samo na prava izrijekom navedena u Konvenciji, već i na sva prava predviđena propisima, uključujući i ekonomska, socijalna i kulturna prava.

³⁴ Protokol 1., članak 1. – imovina; Protokol 1., članak 2. – obrazovanje; Protokol 1., članak 3. – izbori; Protokol 4. – kazna zatvora za civile, sloboda kretanja, protjerivanje; Protokol 6. restrikcija smrtno kazne; Protokol 7. – kriminal i obitelj; Protokol 12. – diskriminacija; Protokol 13. – potpuno ukidanje smrtno kazne; Protokol 11. (protokoli 2., 3., 5., 8., 9. i 10. zamijenjeni su Protokolom 11.); Protokol 14. slijedi Protokol 11. u daljnjem poboljšanju učinkovitosti djelovanja suda.

⇒ Europski sud za ljudska prava

Europski sud za ljudska prava je uspostavljen 1959. godine s ciljem zaštite prava zajamčenih Europskom konvencijom o ljudskim pravima. Države potpisnice Europske konvencije o ljudskim pravima ili pojedinci koji tvrde da su prekršena njihova prava zagarantovana ECHR-om, mogu podnijeti zahtjev izravno sudu. Kako bi uložili zahtjev, pojedinci moraju najprije iscrpiti sva pravna sredstva u svojoj državi i dostaviti zahtjev Europskom sudu za ljudska prava u roku od šest mjeseci od konačne odluke donijete od strane sudskih organa države članice.

Navedeni primjer pokazuje da se sve razine vlasti, uključujući i centre za socijalni rad, mogu smatrati odgovornima za povredu prava navedenih u Europskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i da su socijalni radnici obvezni slijediti Konvenciju prilikom obavljanja svojih svakodnevnih aktivnosti.

1.4.3 Dodatni europski instrumenti za ljudska prava

- Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1995.)
- Europska konvencija o spriječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1987.)

Pitanja i vježbe:

- [1.18] Diskutirajte i razmotrite situaciju raseljenih osoba i povratnika u Bosni i Hercegovini. Što je potrebno uraditi kako bi se poboljšala njihova situacija? Što socijalni radnici mogu uraditi da se omogući povratak i osigura njegova održivost?
- [1.19] Koje mjere socijalni radnici mogu poduzeti u cilju zaštite djece i njihovih posebnih potreba? Koji međunarodni standardi se mogu koristiti kao pravna osnova za promociju zaštite djece, osobito od diskriminacije?
- [1.20] Šta socijalni radnici mogu uraditi da osiguraju da korisnici koji potražuju pomoć ne budu diskriminirani?

⇒ Primjer:

U slučaju Sobota-Gajić protiv BiH, Evropski sud za ljudska prava je ustanovio da je BiH odgovorna za povredu prava na privatni i obiteljski život. Podnositeljica žalbe je tvrdila da su organi vlasti pokazali nesposobnost i alarmantan nedostatak savjesti u proteklih šest godina kada je ona pokušavala da se ponovno sjedini sa svojim sinom koji je ostao s ocem nakon što je ona napustila dom zbog nasilja u obitelji i nakon njihova razvoda. Nakon što je iskoristila sve domaće pravne lijekove, ona je podnijela zahtjev Europskom sudu za ljudska prava. Sud je u ovom slučaju utvrdio da je BiH odgovorna za miješanje u obiteljski život podnositeljice žalbe, budući da lokalni centar za socijalni rad i prvostupanjski sud u više navrata nisu proveli odluke u njenu korist, što je rezultiralo pretjeranim odgađanjem i ne može se ničim opravdati. Europski sud za ljudska prava je ustanovio da državni organi nisu poduzeli sve raspoložive mjere da omoguće njeno sjedinjenje sa sinom i pored odluka na lokalnoj razini donesenih u njenu korist i dodijelio je podnositeljici zahtjeva nadoknadu za nematerijalnu štetu, te nadoknadu njenih troškova.*

* Slučaj: Sobota-Gajić protiv Bosne i Hercegovine, ECHR, Aplikacija br. 27966/06.

POGLAVLJE 2 JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA

2.1 Uvod

Opća deklaracija o ljudskim pravima izražava ideju da se svi ljudi rađaju slobodni i jednaki u dostojanstvu i pravima, što je osnova zaštite i promocije ljudskih prava.³⁵ Kako se navodi u prethodnom poglavlju, načela jednakosti i nediskriminacije se mogu naći u svim značajnim međunarodnim i europskim dokumentima iz oblasti ljudskih prava koji zajedno jamče zaštitu od diskriminacije.

Ustav BiH izričito navodi načela jednakosti i nediskriminacije u **članku 2., stavak 4.** koji osigurava sljedeće:
„Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članku ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim osobama u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, status po rođenju ili drugi status.“

Ova načela su osnažena u Ustavu kroz neposrednu primjenu Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, te osobito Protokola 12. Europske konvencije, što je već navedeno u poglavlju 1.4.2.

Također, zaštita od diskriminacije u BiH je 2009. godine ojačana usvajanjem *Zakona o zabrani diskriminacije*. Ovaj Zakon se primjenjuje u čitavoj državi i zabranjuje diskriminaciju u javnom i privatnom životu.

⇒ **Zabranjeni osnovi za diskriminaciju**

Zabranjeni osnovi za diskriminaciju uključuju, ali se ne ograničavaju na:

rasu, boju, spol, rod, porijeklo, dob, jezik, religiju, političko ili drugo mišljenje, državljanstvo, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, invaliditet, obiteljski status, status po rođenju ili udruživanje, kao i na druge **stvarne ili pretpostavljene zabranjene osnove za diskriminaciju**.

Navod „stvarne ili pretpostavljene zabranjene osnove za diskriminaciju“ u međunarodnom ugovoru u oblasti ljudskih prava znači da bez obzira što se određena zabranjena osnova za diskriminaciju izričito ne navodi, pojedinac može ipak tražiti zaštitu na osnovu statusa, čak i ako se status samo pretpostavlja.³⁶

⇒ **Oblasti života u kojima je diskriminacija zabranjena**

Zaštita od diskriminacije je zajamčena u svim **oblastima javnog i privatnog života** uključujući građansku, političku, ekonomsku, socijalnu i kulturnu sferu života, kao što su između ostaloga: pravo na sigurnost, socijalnu zaštitu, zdravlje, obrazovanje i posao.

³⁵ Članak 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima

³⁶ Na taj je način zabranjeno diskriminirati osobu na osnovu statusa ili karakteristike za koju se pretpostavlja da ju ima. To znači da su osobe zaštićene od diskriminacije u slučajevima kada se primjerice, vjeruje da su zaražene nekim virusom, zato što pripadaju zajednici, koja je općenito uveliko zahvaćena ovom bolešću.

2.2. Načela jednakosti i nediskriminacije

2.2.1 Jednakost

S obzirom na to da su svi ljudi rođeni jednaki, što se navodi i u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, logično je da se s njima treba postupati jednako i bez diskriminacije. Načela jednakosti i diskriminacije su usko povezana. Kako bi se razumjela diskriminacija, od pomoći je prvo shvatiti što čini jednakost.

⇒ Formalna jednakost

Formalna jednakost se zasniva na ideji da se sa pojedincima ili skupinama u istim situacijama treba postupati *na isti način*.

Formalno jednako postupanje, ipak, može u praksi rezultirati nejednakostima za određene skupine, koje su radi svog nepovoljnog položaja u lošijem stanju od drugih. Zato, jednostavno postupanje sa svima na formalno jednak način, ne uzimajući u obzir razlike i sličnosti u društvu, često je neprikladan način osiguravanja stvarne jednakosti.

Primjerice, čak i ako žene formalno imaju pravo da se kandidiraju za izbore, one možda neće biti u mogućnosti da realiziraju to pravo radi dugotrajne diskriminacije, stereotipa ili predrasuda.

⇒ Stvarna jednakost

Stvarna jednakost se zasniva na ideji da se s pojedincima u *drugačijim* situacijama treba postupati na drugačiji način; prepoznaje da prava, mogućnosti i pristup nisu jednako distribuirani kroz društvo i da može biti prepreka koje rezultiraju nejednakim ishodima i nejednakim mogućnostima za određene skupine.

Stvarna jednakost obuhvata dva koncepta: **jednakih ishoda** i **jednakih mogućnosti**.

Koncept jednakih ishoda podrazumijeva da bi rezultati radnje ili mjere trebali biti jednaki i prepoznaje da jednako postupanje u nejednakim okolnostima može pojačati već postojeću diskriminaciju. Ovaj koncept zahtijeva da se učinci, odnosno ishodi, kao i svrha radnje ili mjere moraju uzeti u obzir.

Koncept jednakih mogućnosti podrazumijeva da bez obzira na moguće različite početne pozicije, svi pojedinci trebaju imati jednaku mogućnost da ostvare beneficije.

⇒ Primjer formalne jednakosti:

Jednako zakonsko pravo za žene i muškarce da se kandidiraju za izbore, neovisno o povijesno nepovoljnijem položaju u zastupljenosti.

⇒ Primjer koncepta jednakosti ishoda:

Opremanje svih glasačkih jedinica s adekvatnim prilazom, kako bi se osobama u invalidskim kolicima osigurao jednak pristup glasačkim mjestima kao i drugima.

⇒ Primjer koncepta jednakosti mogućnosti:

Osiguranje kvota za veću zastupljenost žena u političkim strankama uz progresivno povećanje mogućnosti za žene u političkom životu i mijenjanje sustavno nedovoljne zastupljenosti **žena**.

⇒ Primjer neposredne diskriminacije:

Zakonom se pruža viši nivo socijalne pomoći osobama s invaliditetom koje pripadaju etničkoj grupi X, u poređenju sa drugim osobama s invaliditetom, koje pripadaju etničkoj grupi Y.

⇒ Primjer posredne diskriminacije:

Zahtijevanje da korisnici beneficija za slučaj invalidnosti moraju osobno doći svaka tri mjeseca pred medicinsko povjerenstvo, neovisno o njihovim ograničenim mogućnostima kretanja zbog invalidnosti, primjerice, isti uvjet se primjenjuje na nepokretne osobe, kao i osobe sa slušnim smetnjama.

⇒ Primjer:

Kao u gore navedenom primjeru neposredne diskriminacije, navodne žrtve diskriminacije, su osobe s invaliditetom iz etničke skupine Y, koje primaju nižu razinu pomoći, nego osobe s invaliditetom iz etničke skupine X (uporednik). Situacije su uporedive jer obje skupine imaju invaliditet, ali se ne poštuje zabranjeni osnov za diskriminaciju (ne pripadaju istoj etničkoj skupini).

2.2.2 Nediskriminacija

Kako je navedeno u prethodnom poglavlju, dvije konvencije koje su naročito posvećene načelu jednakosti i nediskriminacije su: Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije i Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama³⁷. Općenito, smatra se da diskriminacija znači:

“svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva koje se zasniva na rasi, boji, precima, nacionalnom ili etničkom podrijetlu koji imaju za svrhu ili za rezultat da naruše ili da kompromitiraju priznavanje, uživanje ili vršenje, pod jednakim uvjetima, prava čovjeka i temeljnih sloboda na političkom, ekonomskom, socijalnom i kulturnom polju ili u svakoj drugoj oblasti javnog života”.

Nadalje, diskriminacija se manifestira kao kršenje načela jednakog postupanja i može se manifestirati u dva oblika:

- Neposredna diskriminacija:** Neposredna diskriminacija postoji kada se osoba (ili grupa osoba) tretira na manje povoljan način u poređenju sa drugom osobom (ili grupom osoba). Zakonske odredbe, kriteriji ili prakse, koje rezultiraju drugačijim postupanjem prema pojedincima u sličnim situacijama, mogu se smatrati neposrednom diskriminacijom.
- Posredna diskriminacija:** Posredna diskriminacija javlja se kada prividno neutralna odredba, kriterij ili praksa rada ima nerazmjernan učinak na osobu (ili grupe osoba) na osnovu njihove pripadnosti zaštićenom statusu.

Posredna diskriminacija naglašava utjecaj, ili učinak pojedinih radnji ili mjera. Prepoznaje da, iako namjera nije postojala, neke radnje mogu neopravdano nepogodno negativno utjecati na ranjive skupine i podržati njihov nepovoljan položaj u društvu. Glede toga, koncept posredne diskriminacije je koristan za razmatranje institucionalnih i manje očiglednih oblika diskriminacije.

2.3 Testiranje diskriminacije

Kako bi se procijenilo da li je došlo ili bi moglo doći do diskriminacije, treba primijeniti sljedeći dvodjelni test:

- Prvi dio utvrđuje **drugačije postupanje i/ ili nerazmjernan učinak;**
- Drugi dio utvrđuje da li *drugačije postupanje ili nerazmjernan učinak* ima **razumno i objektivno opravdanje.**

1. Postoji li drugačije postupanje ili nerazmjernan učinak?

Po definiciji, drugačije postupanje (neposredna diskriminacija) i nerazmjernan učinak (posredna diskriminacija) su uporedivi i utvrđuju se prema okolnostima. Prema tome, glavni metod određivanja da li se radi o drugačijem postupanju je poređenje. Odgovarajuće poređenje se mora odrediti između situacije navodne žrtve diskriminacije na osnovu njegove/njene pripadnosti zaštićenom statusu i situacije **uporednika**. U ovom kontekstu, uporednik je pojedinac ili grupa pojedinaca koja se nalazi u usporedivoj situaciji ali ne pripada istom zaštićenom statusu kao i podnositelj žalbe.

2. Može li postojati razumno i objektivno opravdanje?

Prema Općim komentarima o nediskriminaciji Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima, “diskriminaciju neće predstavljati svako drugačije postupanje, ako je kriterij razuman i objektivan i ako je cilj da se postigne svrha, koja je legitimna prema Sporazumu.”³⁸

Kada se utvrdi slučaj drugačijeg ili nerazmjernoga postupanja, teret dokaza se prebacuje na tuženika, primjerice pojedinca ili skupinu ljudi, koji su tuženi za primjenu diskriminatorskih mjera, kako bi dokazali da diskriminacija nije igrala ulogu u drugačijem postupanju ili nerazmjernom učinku, ili da drugačije postupanje i nerazmjernan učinak jesu objektivno i razumno opravdani.

U tom slučaju, neophodno je ispitati svrhu i učinak drugačijeg ili nepovoljnijeg postupanja, koji mora imati razumno i objektivno opravdanje. Ovo znači da mjere koje se primjenjuju moraju imati legitiman cilj, te da postoji razumna veza razmjernosti između cilja i sredstava koja se koriste. Samo ukoliko su ispunjeni svi ovi uvjeti, drugačije postupanje može biti razumno i objektivno opravdano.

[2.a] Je li svrha drugačijeg postupanja legitimna?

Svrha ili **cilj** drugačijeg postupanja mora:

- Odgovarati legitimnoj potrebi za radnjom ili mjerom koja je racionalno, a ne proizvoljno, u svezi s radnjom ili mjerom;
- Imati dovoljan značaj kako bi opravdala drugačije postupanje ili učinak;
- Ne smije biti u vezi s diskriminacijom na temelju zabranjenih osnova.

[2.b] Jesu li korištene mjere razmjerne cilju koji se želi postići?

Čak i ako cilj drugačijeg postupanja sa pojedincima ili skupinama pojedinaca jeste legitiman, mjere korištene da se ostvari legitiman cilj moraju biti **razmjerne** cilju koji se želi postići.

Prema međunarodnim standardima ljudskih prava, ograničenja prava pojedinaca ili skupina pojedinaca su dopuštena samo onoliko koliko je **neophodno** da se ostvari legitiman cilj.

Da bi bile razmjerne:

- Mjere moraju biti odgovarajuće i neophodne za postizanje tog cilja;
- Moraju prevagnuti nad utjecajem drugačijeg postupanja i nesrazmjernosti;
- Ne smiju biti ostvarive manje štetnim sredstvima;
- Mogu štetiti pravu u najmanjoj mjeri.

⇒ Primjer:

Objektivno i razumno opravdane su, primjerice, mjere neophodne za nacionalnu sigurnost, javnu sigurnost, sprečavanje nemira, zločina i zaštita javnog zdravlja.*

* Vidi primjere slučajeva II i III.

³⁸ Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima, Opći komentar br. 18: Nediskriminacija, stavka 13.

Slučaj II:

Primjer za testiranje neposredne diskriminacije:

Dvije su bolničke čistačice zaposlene 2009. godine od kojih je jedna Romkinja a druga nije. Romkinja prima manju plaću od svoje kolegice, koja nije Romkinja.

1. Postoji li drugačije postupanje? DA

Postoji drugačije postupanje u svezi s plaćom, jer čistačica, koja je Romkinja, prima manju plaću. Podnositelj žalbe se od druge osobe razlikuje po etničkoj pripadnosti. Poredba se može napraviti s podnositeljem žalbe i sličnom situacijom čistačice koja nije Romkinja.

2. Može li postupanje biti objektivno i razumno uzevši, opravdano? NE

Na temelju poznatih informacija, Romkinja je tretirana manje povoljno od druge čistačice, dok obje čistačice rade pod istim uvjetima, primjerice, obavljaju isti posao. Stoga se čini da postoji očigledan slučaj različitog tretmana.

Postoji li neposredna diskriminacija? DA

Ukoliko se ne može dokazati da situacija ili status radnica nisu usporedivi, postupanje je diskriminatorско i legitimан cilj neće biti prihvaćen.

Izmijenjene okolnosti:

Ako je ustanovljeno da je čistačica, koja nije Romkinja, nadređena drugoj, onda su radne okolnosti legitimno drugačije, te razlika u plaći može biti razumno i objektivno opravdana.

Slučaj III:

Primjer za testiranje posredne diskriminacije:

Iz sigurnosnih i higijenskih razloga, tvornica tijesta ima uvjet za zapošljavanje: ljudi koji imaju bradu ne mogu biti uposleni. Na temelju ovog kriterija, osobi islamske vjeroispovijesti, kandidatu za posao koji nosi bradu iz religijskih razloga, rečeno je da mora obrijati bradu ili da neće biti uzet u obzir za posao pekara.

1. Postoji li drugačije postupanje? DA

Podnositelj žalbe pripada religijskoj manjini u kojoj je nošenje brade odraz njegovih religijskih uvjerenja. Naizgled neutralni kriterij, koji se primjenjuje na sve osobe jednako, ima poseban učinak na podnositelja žalbe (zasnovano na zabranjenim osnovama diskriminacije) i nerazmjerno bi utjecao na osobe koje uživaju zaštićeni status. Isti učinak neće postojati za osobe koje nemaju zaštićeni status. Ovo znači da bi drugi radnici u tvornici, koji nisu pripadnici iste religijske manjine, bili relevantni **uporednici**.

2.a. Može li postupanje biti objektivno i razumno uzevši, opravdano? DA

Uzročna veza između učinka i zaštićenog odnosa je očigledna. Tuženik, uprava tvornice, nudi legitiman cilj za kriterij koji je, razumno uzevši, povezan s ciljem, a to je briga o zdravlju i sigurnosti.

2.b. Jesu li korištene mjere razmjerne postizanju cilja? NE

Razmjernost se može manifestirati kroz manje restriktivne mjere koje će postići cilj - primjerice nošenje maske koja će pokriti bradu.

Postoji li posredna diskriminacija? DA

Bez razmjerne ravnoteže mjera i ciljeva, ne može biti objektivne opravdanosti i učinci mjera su zato posredno diskriminirajući.

⇒ **Primjer uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja:**

Nepoželjno dodirivanje, sugestivni komentari ili šale, zahtjevi za seksualnim odnosom ili eksplicitan fizički kontakt, neumjesna pitanja o nečijem privatnom životu ili tijelu, uvrede ili izrugivanje na račun spola ili seksualne orijentacije.

⇒ **Primjer segregacije:**

Segregacija djece prema etničkoj i religijskoj pripadnosti, kao u slučajevima „dvije škole pod jednim krovom“.

⇒ **Primjer naloga za diskriminaciju:**

Menadžer agencije za nekretnine izda instrukcije svome osoblju da ne daju u najam kuće Romima.

⇒ **Primjer viktimizacije:**

Žena je izložena osveti svog nadređenog jer je upravo prijavila njegovo uznemiravanje koje je, prema njenom mišljenju, bilo opetovano agresivno i zastrašujuće.

2.4 Oblici diskriminacije

2.4.1 Uznemiravanje i seksualno uznemiravanje

Uznemiravanje je oblik neposredne diskriminacije. Može se definirati kao neželjeno ponašanje na temelju zabranjenih osnova za diskriminaciju sa ciljem ili učinkom narušavanja dostojanstva osobe i stvaranja zastrašujuće, neprijateljske, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljive okoline.

Poslodavci koji su svjesni uznemiravanja, a ne poduzmu ništa, mogu se smatrati odgovornim. Određeni oblici uznemiravanja, uključujući seksualno uznemiravanje, mogu biti predmet krivičnog gonjenja.

2.4.2 Segregacija

Segregacija može biti definirana kao radnje, mjere ili propuštanje radnje od strane javne ili privatne institucije, fizičke ili pravne osobe, koja vodi prisilnom razdvajanju, diferencijaciji ili razdruživanju osoba od drugih, na temelju njihove pripadnosti zaštićenom statusu.

2.4.3 Nalog za diskriminaciju

Nalog za diskriminaciju protiv osoba na osnovu njihova rasnog ili etničkog podrijetla smatrat će se oblikom diskriminacije. Osoba koja daje nalog i osoba koje provodi diskriminaciju smatraju se jednako odgovornim.

2.4.4 Viktimizacija

Viktimizacija se može definirati kao postupanje s nekim na manje povoljan način, jer se žalio na diskriminaciju, za koga se smatra da se žalio ili je podržao nekog drugog u podnošenju žalbe.

2.5 Drugačije postupanje koje se ne smatra diskriminatorским

Sukladno međunarodnim i europskim standardima ljudskih prava, određeni oblici drugačijeg postupanja su dopušteni i ne smatra se da rezultiraju diskriminacijom. Sve takve radnje i mjere moraju se pozorno osmisliti kako ne bi ostavljale prostor za neopravdano postupanje.

2.5.1 Pozitivne mjere

Pozitivne mjere³⁹ su mjere koje se poduzimaju u svrhu sprečavanja, uklanjanja negativnih posljedica ili nadoknađivanja učinaka prošle i sadašnje diskriminacije na temelju zabranjenog osnova za diskriminaciju.⁴⁰

Pozitivne mjere se mogu smatrati “prefencijalnim postupanjem”, što je suprotno od formalne jednakosti. Ipak, primjenjuju se u cilju stvaranja uvjeta za stvarnu jednakost, baveći se suštinskim strukturama nejednakosti.

³⁹ Nazivaju se još pozitivnim/ afirmativnim akcijama ili posebnim.

⁴⁰ Sukladno Međunarodnoj konvenciji o ukidanju svih oblika diskriminacije, pozitivne mjere se mogu poduzeti “*jedino u svrhu da se osigura odgovarajući napredak izvjesnih rasnih ili etničkih skupina ili osoba, kojima je nužna zaštita koja može biti potrebna radi jamčenja, uživanja i ostvarenja prava čovjeka i temeljnih sloboda pod pod jednakim uvjetima, a pod jednakim uvjetima ne smatraju se mjerama rasne diskriminacije, pod uvjetom da nemaju za rezultat održanje različitih prava za razne rasne skupine i ne održavaju se na snazi kada se postignu ciljevi zbog kojih su ove mjere bile poduzete*”.

Na takve se mjere pozivaju međunarodni ugovori o ljudskim pravima, kao što su CEDAW i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, koji imaju za cilj sprečavanje diskriminacije i izjednačavanje rezultata i mogućnosti pruženih ženama i osobama s invaliditetom. Žene i osobe s invaliditetom predstavljaju dvije skupine koje su tradicionalno bile diskriminirane, te se i dalje suočavaju s diskriminacijom u brojnim društvima. Zato, u ovom kontekstu, nije dovoljno postupati s njima jednako, već je neophodno osloviti generacije nejednakosti kroz primjenu pozitivnih mjera.

Kako se navodi u Konvenciji protiv svih oblika rasne diskriminacije, a pozitivne mjere trebaju biti:

- vremenski ograničene; treba ih obustaviti kada je svrha mjera postignuta;
- osmišljene na osnovu razumnog i objektivnog kriterija;
- ograničene na postizanje određene svrhe zbog koje su i osmišljene.

2.5.2 Razumna prilagodba

Razumna prilagodba znači „neophodne i odgovarajuće modifikacije i prilagodbe, koje ne predstavljaju nerazmjeran ili neprimjeren teret, a potrebne su u određenim slučajevima, kako bi se osobama s invaliditetom jamčilo uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda, na jednakim osnovama“⁴¹;

Kao i pozitivne mjere, razumna prilagodba proizilazi iz priznavanja da formalna jednakost i neutralno postupanje, ne eliminiraju uvijek diskriminaciju ili promoviraju stvarnu jednakost. Bez takvih mjera, određene ugrožene skupine mogu biti u tako lošoj poziciji, da nisu u mogućnosti da potpuno sudjeluju u javnom životu. Neuspjeh pri prilagodbi, kada postoji obveza da se to provede, vodi diskriminaciji.

Pitanja i vježbe:

- [2.1] Podijeljeni u manje skupine, definirajte osobe u Bosni i Hercegovini koje su, po vašem mišljenju, najizloženije diskriminaciji? Dajte primjere s terena, iz javnog i privatnog života, u kojima su navedene osobe diskriminirane. Odredite radi li se o neposrednoj ili posrednoj diskriminaciji.
- [2.2] Tijekom sukoba na Kosovu, bračni par i njihovo dvoje djece došli su u Bosnu i Hercegovinu kao izbjeglice. Po rođenju njihova trećeg djeteta, roditelji su se obratili centru za socijalni rad tražeći jednokratnu pomoć za majku novorođenčeta, što je predviđeno kantonalnim propisima za sve majke u razdoblju od 6 mjeseci nakon rođenja djeteta. Uposlenici centra su odbili zahtjev na osnovu činjenice da majka nije državljanka BiH. Podijeljeni u manje skupine prodiskutirajte je li zakon diskriminatorski u ograničavanju prava na socijalnu pomoć građanima države?

⇒ Primjer pozitivnih mjera:

- ✓ Uvođenje kvota i ciljnih skupina, primjerice, upošljavanje osoba s invaliditetom kako bi se povećao njihov broj među uposlenicima;
- ✓ Treninzi i programi potpore, primjerice, izgradnja kapaciteta za neprivilegirane kako bi se poboljšale njihove kvalifikacije i omogućilo da se nadmeću za rukovodeće pozicije;
- ✓ Ciljano zapošljavanje, primjerice, oglasi za posao na romskom jeziku, kako bi se povećao broj Roma, koji se prijavljuju za određeni posao.

⇒ Primjer razumne prilagodbe:

- ✓ Prilagodba za gluhe studente kroz uporabu znakovnog jezika i pisanih materijala;
- ✓ Osiguravanje odgovarajućih standarda roditeljskog dopusta za trudnice;
- ✓ Prilagodba javnih zgrada i javnog prijevoza s odgovarajućim ulazima i automatskim vratima za korisnike u invalidskim kolicima;
- ✓ Pristupačan ili alternativni sustav prijevoza; prilagođena učila; posjeti medicinskog osoblja starijim osobama. pacijentima.

POGLAVLJE 3 STRATEŠKO PLANIRANJE CENTARA ZA SOCIJALNI RAD

3.1 Pristup radu centara za socijalni rad zasnovan na ljudskim pravima

Kod pristupa radu centara za socijalni rad zasnovanog na ljudskim pravima koristi se teoretski i analitički okvir međunarodnih standarda ljudskih prava, kako bi se raščlanili i tretirali razni oblici ugroženosti, siromaštva, neravnopravnosti, te političkog, socijalnog i ekonomskog isključivanja. Ovakve se pojave ne smatraju isključivo pitanjem nezadovoljenih potreba, neadekvatnih ili nedostatnih sredstava, manjkavostima u razvoju pojedinaca ili skupina, već izravnim povredama ljudskih prava. Pristup zasnovan na ljudskim pravima, ne samo da prepoznaje ove slučajeve, već ih, također, nastoji riješiti postupcima, koji imaju za cilj poštovanje, zaštitu i ostvarenje ljudskih prava.

Važna osobina pristupa zasnovanog na ljudskim pravima je da određuje odgovorne osobe, tj. osobe čija je obveza da poštuju, štite i ostvaruju ljudska prava i nositelje prava, tj. pojedince koji posjeduju prava i polažu pravo na njihovo ostvarenje. U tom smislu, pristup zasnovan na ljudskim pravima naglašava odgovornost nositelja dužnosti, i ističe njihovu odgovornost za ispunjavanje osnovnih obveza i osigurava minimalne standarde u realizaciji ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.

Glavna načela pristupa zasnovanog na ljudskim pravima su:

- Učinkovita primjena međunarodnog i domaćeg okvira ljudskih prava;
- Jednakost i nediskriminacija;
- Identifikacija i davanje prioriteta siromašnima i ugroženima;
- Određivanje ciljeva, mjerila i prioriteta;
- Sudjelovanje i osposobljavanje nositelja prava da zahtijevaju ispunjenje svojih prava;
- Monitoring aktivnosti odgovornih osoba i njihove odgovornosti prema nositeljima prava⁴².

Pristup sistemu socijalne zaštite zasnovan na ljudskim pravima znači udaljavanje od mišljenja da centri za socijalni rad isključivo osiguravaju pomoć ili milostinju ljudima kojima je ona potrebna. Zato, socijalni rad treba shvatiti kao dio usluga koje odgovorne osobe pružaju nositeljima prava, a čiji je cilj ispunjavanje obveza države prema pojedincu. U isto vrijeme, pristup zasnovan na ljudskim pravima može pomoći centrima za socijalni rad u njihovim naporima kada od organa vlasti (općinskih, kantonalnih i entitetskih vlasti) traže potporu, koja je neophodna za ispunjavanje njihovih obveza.

Kako bi odgovorili na ove obveze, uposlenici centara za socijalni rad moraju poštovati standarde ljudskih prava, vrijednosti i načela, koja moraju biti osnova njihovih svakodnevnih aktivnosti. Pored toga, socijalni radnici moraju poštovati etička načela socijalnog rada koja se zasnivaju na vrijednostima ljudskih prava.⁴³

42 Pogledajte, Pristupi socijalnoj zaštiti zasnovani na pravima, Laure-Hélène Piron, Overseas Development Institute, DFID, rujna 2004. godine; i Državno izvješće o ljudskom razvoju 2007. godine – Socijalna inkluzija u Bosni i Hercegovini, UNDP/IBHI, Sarajevo, 2007. godine

43 Pogledajte Aneks 1: Etika u socijalnom radu, izvješće o načelima Međunarodne federacije socijalnih radnika (<http://www.ifsw.org/p38000324.html>)

3.2 Strateško planiranje centara za socijalni rad zasnovano na ljudskim pravima

Uzevši u obzir očigledne socijalne probleme u Bosni i Hercegovini danas, kombinirane s ograničenošću resursa s kojima se suočava većina organa vlasti, ključno je da centri za socijalni rad uspostave prioritete i osiguraju da se dostupni resursi koriste na najbolji mogući način. Strateško planiranje zasnovano na ljudskim pravima predstavlja korisno sredstvo u ovom pogledu pomoću kojeg centar za socijalni rad definira vlastite kapacitete, određuje prioritete na koje će se fokusirati i ciljeve, koje treba ostvariti, te kreira mjere i aktivnosti koje je realno moguće planirati i provesti u datom vremenskom okviru. Strateški plan se može razviti kratkoročno (primjerice 6 mjeseci, do godinu dana), srednjoročno (primjerice 2 do 3 godine) ili dugoročno (5 godina i više).

Korištenje okvira ljudskih prava u procesu planiranja znači da ciljevi postavljeni u strateškom planu trebaju uvijek biti usmjereni ka postizanju najvišeg mogućeg stupnja ostvarenja prava. Strateškim planiranjem potrebno je u središte pozornosti staviti obveze centara za socijalni rad, kao nositelja dužnosti glede ostvarivanja ljudskih prava i omogućiti centrima da planiraju aktivnosti, koje se izravno bave određenim primjerima neostvarivanja ljudskih prava.

Ipak, centri za socijalni rad ne trebaju izolirano razvijati strateške planove, već u suradnji s nadležnim općinama. Svakako, sastavni dio procesa strateškog planiranja povezan je s drugim razvojnim strategijama ili planovima, bez obzira radi li se o kantonalnoj, entitetskoj ili državnoj razini. U tom smislu, u strateškom planu centra za socijalni rad potrebno je uzeti u obzir postojeće općinske ili druge razvojne planove.

U procesu strateškog planiranja zasnovanog na ljudskim pravima, uloga je centra za socijalni rad prije svega da:

- Pokrene proces strateškog planiranja u oblasti socijalne zaštite unutar općine;
- Preuzme vodeću ulogu kao stručni pružatelj socijalnih usluga i da, kao jedna od glavnih zainteresiranih strana, radi zajedno sa drugim partnerima;
- Prati i vrši procjenu stupnja realizacije socijalnih prava s fokusom na ugrožene skupine;
- Uspostavi i održava kontakte sa socijalno isključenim i ugroženim osobama;
- Potiče i podupire razne oblike partnerstava udruga građana i nevladinih organizacija, glede promicanja jednakog ostvarivanja prava;
- Igra ključnu ulogu u procesu prikupljanja podataka, odnosno u terenskim i aktivnostima procjene potreba;
- Određuje strateške ciljeve za progresivnu realizaciju socijalnih prava ugroženih pojedinaca i skupina.

3.2.1 Koraci strateškog planiranja

KORAK 1: Priprema

Prije izrade strateškog plana, centar za socijalni rad treba razjasniti sljedeće:

- Metodologija:** Kako će strateški plan biti izrađen? Što centri za socijalni rad očekuju u smislu sadržaja plana? Što je konkretni cilj i koji je vremenski okvir za njegovo ostvarenje?

☞ Primjer SWOT analize:

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Članovi osoblja s velikim iskustvom ✓ Dobra suradnja s policijom i zdravstvenim ustanovama ✓ Dobra suradnja s lokalnim zajednicama 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nedovoljan iskorak prema pučanstvu, djelomice zbog ograničenih sredstava ✓ Negativan stav javnosti prema centru za socijalni rad ✓ Nema značajnijeg kontakta s nevladinim organizacijama
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gradonačelnik/ načelnik općine podržava socijalna pitanja ✓ Kantonalno ministarstvo otvoreno za suradnju i potporu ✓ Nevladine organizacije aktivne na datom području spremne su surađivati 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Primjena izmjena i dopuna zakona o socijalnoj zaštiti povećat će broj administrativnih zadataka ✓ Općina se suočava s teškom ekonomskom situacijom

- Odgovorne osobe:** Koje su uloge i odgovornosti svakog člana osoblja prilikom izrade ovoga plana? Potrebno je osigurati sveukupno razumijevanje zadataka i uloge svakog člana osoblja;
- Vremenski okvir:** Koliko vremena centar za socijalni rad može posvetiti izradi plana i u kojem vremenskom okviru plan treba biti pripremljen?
- Financijske potrebe:** Hoće li centru za socijalni rad biti potrebna dodatna financijska sredstva za izradu plana? Koliki proračun je potreban i na koji način će biti osiguran?

KORAK 2: Unutarnja analiza centara za socijalni rad

Za unutarnju analizu centara za socijalni rad, po pravilu će se uzeti u obzir sljedeći elementi:

- Mandat:** S obzirom na mandat i odgovarajuće zakonske i obveze iz oblasti ljudskih prava, centar za socijalni rad treba ispitati je li fokus rada centra još uvijek relevantan u odnosu na trenutačnu situaciju, odnosno, treba li prioritete prilagoditi novim okolnostima? S tim u vezi, bilo bi korisno da osoblje centara za socijalni rad poznaje obaveze koje ima BiH glede međunarodnih standarda ljudskih prava, kao i domaći pravni okvir koji se odnosi na obaveze centara za socijalni rad.
- Upravljanje i organizacijska struktura:** U centrima za socijalni rad, izvršiti procjenu ljudskih resursa, nadležnosti, unutarnjih procedura, načina izvješćivanja i sredstava monitoringa
- Proračunska sredstva:** Potrebno je pronaći dostupna financijska sredstva.
- Pronalaženje partnera:** Uzeti u obzir druge općinske odjele, organe vlasti, organizacije građanskog društva, međunarodne partnere, društvene skupine, itd., koje mogu biti uključene i osigurati potporu u provedbi aktivnosti.
- SWOT analiza:** Centar za socijalni rad treba razmotriti svoj trenutačni status, pri čemu je SWOT analiza korisna tehnika, koja pomaže u određivanju prednosti, slabosti, prilika i opasnosti. Prednosti i slabosti se utvrđuju u sklopu kapaciteta centra za socijalni rad, dok se prilike i opasnosti odnose na vanjske utjecaje. Analiza bi trebala posvetiti posebnu pozornost ljudskim resursima centra i pokazati je li popuna osobljem adekvatna za potrebe centra za socijalni rad i njegovih korisnika.

KORAK 3: Sustavno ispitivanje potreba ugroženih osoba

Primjenjujući pristup zasnovan na ljudskim pravima, neophodno je utvrditi potrebe u smislu prava, koja nisu ostvarena, ili su izravno povrijeđena. Neophodno je odrediti čija prava se ispituju: prava nositelja prava koji su već korisnici usluga centra za socijalni rad, prava ugroženih pojedinaca koji su potencijalni korisnici usluga centra za socijalni rad ili prava postojećih ugroženih skupina na području odgovornosti centra za socijalni rad.

Procjena potreba veoma korisna za izradu strateškog plana, jer će imati značajan utjecaj na utvrđivanje ciljeva i planiranje aktivnosti. Međutim, u slučaju da centar za socijalni rad nikada ranije nije obavljao procjenu potreba, ovo može biti jedna od aktivnosti predviđenih strateškim planom.

Treba dodati da se u ovoj fazi mogu koristiti različita sredstva glede provedbe procjene potrebe, o kojima će biti govora više u 4. Poglavlju.

KORAK 4: Utvrđivanje strateških ciljeva i definiranje konkretnih aktivnosti za njihovo postizanje

Procjena unutarnjih kapaciteta, vanjskih partnera i postojećih potreba omogućit će centrima za socijalni rad da utvrde ciljeve koji trebaju biti usklađeni s obvezama centara za socijalni rad glede poštovanja ljudskih prava i baviti se manjkavostima u ostvarivanju prava.

⇒ **Ciljevi trebaju biti UREĐENI (SMART):**

Određeni (Specific): Postavljeni ciljevi trebaju biti fokusiranu, u razumnim granicama konkretni, te trebaju biti jasan pokazatelj onoga što centar za socijalni rad želi postići.

Mjerljivi (Measurable): Ciljevi moraju biti mjerljivi posebnim pokazateljima i mjerilima⁴⁴ kako bi se jasno procijenio njihov uspjeh ili neuspjeh.

Ostvarljivi i realni (Attainable and realistic): Ciljevi moraju biti realni i sukladni postojećim ljudskim, materijalnim i financijskim resursima centra za socijalni rad.

Konkretni (Tangible): Kad se postigne određeni cilj, on bi trebao imati stvarni ishod; dokaz ovog postignuća treba biti primjetan.

⇒ **Aktivnosti**

Planirane aktivnosti trebaju jasno doprinositi ostvarenju ciljeva. Prihvatanje takvog pristupa vodit će razvoju dobro osmišljenih aktivnosti, koje su realno izvodive i opravdane, a ne proizvoljno odabrane. Ovaj pristup može igrati kritičku ulogu u osiguranju prihvatanja tih aktivnosti od strane financijera, potencijalnih partnera, koji mogu pružiti pomoć u njihovoj provedbi, te zajednica i samih korisnika.

Pored toga, za provođenje aktivnosti se trebaju odrediti uloge i odgovornosti socijalnih radnika i drugih uključenih aktera i utvrditi vremenski okvir za njihovu implementaciju. Vremenski okvir treba biti realan i sukladan utvrđenim potrebama i resursima.

⇒ **Resursi**

Nakon što se odrede ciljevi i aktivnosti, strateškim planom se mora osigurati i procjena potrebnih resursa (financijskih, materijalnih, ljudskih), koji će biti potrebni za njihovu implementaciju, uzimajući u obzir načine na koji se može doći do tih resursa, bilo kroz općinsko ili drugo financiranje ili kroz podjelu zadataka i troškova s partnerima.

KORAK 5: Uspostava mehanizama za monitoring i procjenu

Posljednja mjera strateškog planiranja je proces ocjene dovršenih zadataka i provedenih aktivnosti u odnosu na prvobitni plan. Kontinuirana ocjena procesa strateškog planiranja uključuje procjenu kvalitete i kvantiteta promjena i treba se zasnivati na uspostavljenim pokazateljima, mjerilima, procedurama i metodologiji. Pored konačne ocjene, trebalo bi, također, provesti i srednjoročnu reviziju, kako bi se omogućilo centru za socijalni rad da otkrije greške i uspjehe u planiranju i provedbi. Rezultati ocjene ili srednjoročne revizije, trebali bi se koristiti za revidiranje tekućih aktivnosti i poboljšanje sadržaja strateškog planiranja u budućnosti.

⁴⁴ Pokazatelji i mjerila su sredstva kojima se promatra napredak. Pokazatelji su signali koji nam daju do znanja idu li aktivnosti u pravom smjeru, kako bi se postigao unaprijed određeni cilj ili mjerilo. Mjerila su unaprijed određeni putokazi koji se koriste kao kontrolne točke u svrhu promatranja napretka glede postizanja cilja

⇒ Primjer:	
NEUREĐEN CILJ (NON SMART GOAL)	UREĐEN CILJ (SMART GOAL)
<p>“Poboljšati situaciju romske populacije”</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ neodređen – suviše općenit i preopširan, može obuhvatiti veliki broj pitanja ✓ nemjerljiv – suviše općenit za određivanje realnih pokazatelja koje centar za socijalni rad može pratiti ✓ nerealan – ima li centar za socijalni rad kapacitete da poboljša opći položaj romske populacije? ✓ nekonkretan - preopširan kako bi se omogućilo planiranje određenih aktivnosti, koje mogu imati konkretan ishod 	<p>“Utvrđiti potencijalne korisnike socijalne pomoći u lokalnoj romskoj zajednici”</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ određen – odnosi se samo na dio pučanstva, usmjeren na najugroženije ✓ mjerljiv – prema određenom pokazatelju primjerice, broju korisnika socijalne pomoći, napredak se može pratiti ✓ realan – nastoji riješiti jedan dio pitanja glede romske zajednice, ne bavi se svim problemima ✓ konkretan – omogućava planiranje određenih aktivnosti (primjerice, kontakt s romskim nevladinim organizacijama, provedba procjene potreba, procjena broja slučajeva ugroženih osoba, evidentiranje svih zahtjeva za pomoć)

Primjer strateškog planiranja centra za socijalni rad:

I UVOD

Kratki sažetak plana, uključujući njegovu svrhu i odgovarajuće osnovne informacije;
Pregled procesa izrade plana

II MANDAT I SUSTAV VRIJEDNOSTI CENTRA ZA SOCIJALNI RAD

Mandat centra za socijalni rad;
Sustav vrijednosti koje centar poštuje u svom radu: primjerice, profesionalizam, jednakost i nediskriminacija, načela ljudskih prava, davanje prioriteta ugroženim skupinama i pojedincima

III ANALIZA SITUACIJE

Unutarnja analiza centra za socijalni rad (struktura, ljudski, materijalni i financijski resursi, SWOT analiza);
Vanjska analiza (kratak opis područja odgovornosti, socijalno-ekonomska situacija, utvrđene ugrožene skupine, postojeći i potencijalni partneri)

IV CILJEVI, AKTIVNOSTI I POKAZATELJI

Opći ciljevi;
Posebni ciljevi (SMART);
Odgovarajuće aktivnosti (pojedinačno za svaki određeni cilj);
Pokazatelji za procjenu rezultata (za svaku aktivnost i određeni cilj);
Specifikacija partnera u provedbi aktivnosti

V MONITORING I PROCJENA

Procedure i mehanizmi monitoringa;
Uspostava mjerila i pokazatelja;
Postupak izvješćivanja i vremenski okvir;
Unaprijed utvrđeni vremenski intervali za reviziju i preustroj i prilagodba plana, ukoliko je potrebno

VI KLJUČNE PRETPOSTAVKE

Mogući rizici;
Mogući načini prevladavanja rizika

3.2.2 Prednosti strateškog planiranja

- ❑ **Ogledanje i samoispitivanje:** Strateško bi planiranje trebalo omogućiti centru za socijalni rad da preispita svoje kapacitete, kao i nedostatke, te da se pripremi i bude u stanju prepoznati prepreke i prilike. Ono također pruža priliku za konzultaciju na temu najučinkovitijeg korištenja ljudskih resursa unutar centra za socijalni rad, te dalje omogućava centru da odredi neophodna sredstva, kako bi proveo planirane aktivnosti.
- ❑ **Unutarnja komunikacija i motivacija:** Proces planiranja omogućava osoblju centra za socijalni rad da bude informirano o izazovima s kojima se centar suočava. Zatim, procesom planiranja se treba stvoriti osjećaj njihove vlastite odgovornosti kroz aktivno sudjelovanje u procesu planiranja i pomoći osoblju da shvate, da se prilagode i prihvate strateške ciljeve centra za socijalni rad.
- ❑ **Mehanizam upravljanja:** Tijekom procesa planiranja, uprava odlučuje o pravcu djelovanja i strateškim ciljevima centra za socijalni rad, određuje prioritete i optimalne aktivnosti uz kratkoročnu, srednjoročnu i dugoročnu implementaciju i određuje posebna sredstva za koordinaciju politike i aktivnosti. Pored toga, ovim okvirom se osigurava opravdana dodjela financijskih sredstava prema prioritarnim aktivnostima.
- ❑ **Ispitivanje okoline:** Za planiranje je potrebno sustavno ispitivanje okoline koja može utjecati na rad centra za socijalni rad i zbog toga može biti sredstvo za uspostavu dijaloga sa zainteresiranim partnerima, drugim javnim službama i institucijama, donatorima, kreatorima politike, itd.
- ❑ **Sudjelovanje i osposobljavanje:** U proces planiranja se, osim rukovodstva i osoblja centra za socijalni rad, uključuju i nositelji prava, donatori, volonteri i partneri. Proces zahtijeva zajedničku odgovornost svih sudionika u vođenju procesa i realiziranju dogovorenih aktivnosti.
- ❑ **Osnova za zagovaranje prema drugim institucijama:** Strateški plan može biti presudan kada centar za socijalni rad zahtijeva od općinskih, kantonalnih i entitetskih organa potporu, kako bi ispunio svoju ulogu. Dobro osmišljen strateški plan može pružiti centrima za socijalni rad jasno i održivo opravdanje potreba, uključujući objektivno razmatranje ograničenja i kapaciteta centra za socijalni rad i jasnu prezentaciju potreba.

Pitanja i vježbe:

- [3.1] S kojim se izazovima centri za socijalni rad suočavaju u procesu strateškog planiranja zasnovanom na ljudskim pravima, uzimajući u obzir sustav socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini, ograničena sredstva, postojeću strukturu upravljanja i mehanizme monitoringa?
- [3.2] Kakvo iskustvo imate u prevazilaženju takvih izazova? U čemu se ogleda dobit primjene takvog pristupa?
- [3.3] Kako se centar za socijalni rad može na najbolji način uključiti u razvoj općinskog plana socijalne zaštite?
- [3.4] Kako definirate međusobnu vezu između aktivnosti i ciljeva?
- [3.5] Koji bi, prema vašem mišljenju, trebao biti strateški razvojni pravac centra za socijalni rad? Što bi bio zajednički strateški pravac, koji svi centri za socijalni rad mogu prihvatiti u svrhu svog razvoja?
- [3.6] Napravite primjer SWOT analize zasnovan na iskustvu vašeg centra za socijalni rad (u malim skupinama).
- [3.7] Napravite primjer SMART ciljeva koje bi mogli postaviti vašem centru za socijalni rad (u malim skupinama).
- [3.8] Razgovarajte o utjecaju, koji strateško planiranje može imati na planiranje proračuna.

POGLAVLJE 4 OTVARANJE PREMA KORISNICIMA I PROCJENA POTREBA

4.1 Uloga centra za socijalni rad u monitoringu, otvaranju prema korisnicima i procjeni socijalnih potreba

U ostvarivanju svog mandata, kao javnog pružatelja socijalnih usluga, jedan od osnovnih zadataka centra za socijalni rad je da vrši monitoring i procjenjuje stupanj realizacije socijalnih prava u okviru svog područja odgovornosti. Monitoring i procjena potreba ugroženih pojedinaca i skupina u okviru područja odgovornosti omogućit će da centar za socijalni rad:

- Jasno identificira oblasti u kojima ljudska prava nisu realizirana;
- Pruži sveobuhvatne i sistematizirane podatke, koji će doprinijeti formuliranju politika;
- Omogući stručno planiranje programa i aktivnosti i učinkovito fokusiranje na ugrožene pojedince i skupine;
- Dâ prioritet najugroženijim pojedincima i skupinama, uzimajući u obzir ograničene resurse centra za socijalni rad;
- Poboljša komunikaciju između centara za socijalni rad i drugih relevantnih aktera u sustavu socijalne zaštite i ojača poziciju centra za socijalni rad prilikom traženja dodatnih sredstava;

Otvaranje prema korisnicima, monitoring i procjena potreba imaju za cilj dvije međusobno povezane kategorije:

- a. **ugroženi pojedinci** za koje su aktivnosti usmjerene ka identificiranju osnovnih uzroka njihovih potreba i određivanju metoda kojima im se može pružiti potpora;
- b. **ugrožene skupine**, koje imaju specifične potrebe i osobine, primjerice povratnici, raseljene osobe, obitelji s djecom, starije osobe, nacionalne manjine i osobe s invaliditetom.

4.1.1 Procjena individualnih potreba

KORAK 1: Identificiranje potencijalnih nositelja prava

Centar za socijalni rad može odrediti potencijalne nositelje prava na sljedeće načine:

- Prema zahtjevima i izjavama pojedinaca koji su u stanju potrebe;
- Po zahtjevu člana obitelji, prijatelja, susjeda, predstavnika organizacije, lokalne zajednice, volontera, odnosno, bilo kojeg građanina koji može prepoznati postojeću potrebu;
- Po službenoj dužnosti, kroz samoinicirane aktivnosti otvaranja prema korisnicima.

Proces određivanja se može omogućiti kroz poboljšane aktivnosti otvaranja prema korisnicima, točnije, kroz stalne kontakte između socijalnih radnika i raznih aktera u lokalnoj zajednici, tako da drugi relevantni akteri, kao što su općinski službenici, policija, zdravstveni i prosvjetni djelatnici, mjesne zajednice, nevladine organizacije i udruge građana, mogu upozoriti centar za socijalni rad o identificiranim slučajevima. Pored toga, distribuiranje dostupnih i adekvatnih informacija u zajednici je od ključnog značaja, kako bi se osiguralo da potencijalni nositelji prava budu dobro informirani o svojim pravima i raspoloživim uslugama.

Pri distribuiranju informacija o pravima i dostupnim uslugama, centar za socijalni rad se mora pobrinuti da se informacija pruži na odgovarajući način, imajući u vidu ciljane skupine i njihove specifičnosti. Primjerice, iako bi postavljanje informacije na općinsku internet stranicu moglo predstavljati pozitivan korak, ono ne bi bilo od pomoći onim potencijalnim korisnicima, koji se ne služe računalom ili nemaju pristup internetu; postavljanjem informacije na oglasnu ploču u općini, informacija neće stići do onih koji žive u udaljenim seoskim područjima.

KORAK 2: Prvi kontakt i evidentiranje

⇒ Evidentiranje svakog zahtjeva

Centar za socijalni rad mora evidentirati svaki zahtjev, čak i u slučajevima kad, zbog ograničenih kapaciteta, nije u mogućnosti odmah realizirati pozitivno ocijenjene zahtjeve. Evidentiranjem takvih slučajeva bit će omogućeno da u centru za socijalni rad ostane zabilješka o osobama čija prava nisu ostvarena, što može biti korišteno za buduće planiranje aktivnosti, kao i za odgovarajuće predviđanje i potraživanje dodatnih proračunskih sredstava. Čak i slučaju da se daljnjom procjenom dokaže da osobe nisu kvalificirane za dobijanje pomoći, evidentiranje će biti korisno, jer pruža informacije glede shvatanja uloge centara za socijalni rad od strane javnosti i mogućih pokušaja da se zlorabi sustav socijalne zaštite.

⇒ Pružanje potpunih informacija

Prilikom prvoga kontakta, osoba koja traži pomoć treba biti potpuno informirana o svojim pravima, instituciji i njenom radu, djelatniku koji radi na njenom slučaju i o svim drugim stranama uključenim u proces.

Važno je da socijalni radnik uspostavi dobar odnos s nositeljem prava, koji će omogućiti zajedničko planiranje i razjašnjenje uloga i odgovornosti svih strana u procesu, postizanje slaganja u vezi s najboljim pristupom, postavljanje realnih ciljeva i mogućnosti prilagodbe ili izmjene planiranih aktivnosti. Glavna karakteristika ovog procesa je osnaživanje korisnika; bez nametanja rješenja za njih, već potpore u smislu postupnog preuzimanja odgovornosti i ostvarenja njihova potencijala radi poboljšanja njihovih uvjeta.

Ako nositelji prava nisu osobno podnijeli zahtjev, centar za socijalni rad dužan je obavijestiti ih o zaprimljenim informacijama i uključiti ih u sve aktivnosti procesa procjene. Pristanak korisnika mora biti nedvojbena, jasan i samostalan. U slučaju odbijanja pomoći, koju pruža centar za socijalni rad, neophodno je izravno obavijestiti podnositelja zahtjeva o svim posljedicama i dostupnim alternativama.

KORAK 3: Prikupljanje informacija i planiranje intervencije

Osim ispitivanja svih važnih aspekata života i situacije osobe, jedan od važnih ciljeva procjene potreba je i osposobljavanje nositelja prava da aktivira vlastite potencijale i sve raspoložive resurse zajednice. Socijalni radnici trebaju dobiti što je moguće potpunije informacije iz sljedećih oblasti:

- Prirode socijalnog problema;
- Uloge nositelja prava i relevantnih osoba u njegovu okruženju u kreiranju problema;
- Daljnjih faktora u okruženju nositelja prava, koji doprinose stvaranju i održavanju problema;
- Kapaciteta, resursa i snage nositelja prava, koje on može koristiti u rješavanju određenih poteškoća i poboljšanju svoje situacije;

Na temelju analize, centar za socijalni rad treba pripremiti individualni plan pomoći, koji će sadržavati sljedeće:

- Aktivnosti koje centar za socijalni rad treba poduzeti (socijalne usluge, intervencije, itd.);
- Zadatke i aktivnosti koje nositelj prava treba poduzeti;
- Uključivanje drugih aktera i odgovornih osoba, (primjerice specijalističke pomoći nositelju prava, u smislu fizičkog i mentalnog zdravlja, ustanove socijalne zaštite, stručnjaka iz oblasti obrazovanja, itd.);
- Određeni vremenski okvir za realizaciju aktivnosti;
- Određene pokazatelje za monitoring implementacije plana i aktivnosti;
- Vremenski okvir za reviziju.

Cilj individualnog plana pomoći bi trebao biti da nositelj prava na kraju postane samoodrživ, te da bude u stanju nastaviti život neovisno o drugima. Zbog toga se centar za socijalni rad mora pobrinuti da korisnici ne postanu ovisni o socijalnoj pomoći, nego da primaju neophodnu pomoć, kako bi konačno došli u stanje da preuzmu punu odgovornost za vlastiti život. Centar za socijalni rad mora odrediti mogućnosti korisnika, kao i mogućnosti okruženja i socijalne mreže, te raditi na osposobljavanju korisnika za preuzimanje kontrole nad vlastitim životom i napretkom.

4.1.2 Procjena socijalnih potreba ugroženih skupina

Od centara za socijalni rad se očekuje da vrše monitoring i procjenu situacije u kojoj se nalaze ugrožene skupine, kao što su obitelji sa jednim roditeljem, starije osobe, osobe s invaliditetom, djeca s posebnim potrebama, obitelji koje su bile izložene nasilju, nacionalne manjine, izbjeglice, raseljene osobe, povratnici, itd. Zbog činjenice da se ove skupine suočavaju sa sličnim ograničenjima u ostvarivanju socijalnih prava, potrebna je sveobuhvatna politika, kako bi se zadovoljile njihove potrebe.

Metodologija koja bi se koristila u procesu monitoringa i procjene ostvarenja socijalnih prava u lokalnoj zajednici ovisi o nekoliko faktora, kao što su: veličina općine, brojnost pučanstva, razvoj njenog institucionalnog sustava, raspoloživi resursi u zajednici, itd.

U manjim će općinama biti lakše provesti procjenu potreba i izgraditi mehanizme za stalni monitoring. Međutim, možda će biti neophodno posvetiti posebnu pozornost udaljenim i izoliranim manjim zajednicama. Pored toga, kako bi se primjereno koristio ovaj potencijal, važno je utvrditi procedure za protok informacija i koordinaciju između svih aktera.

U većim se općinama preporučuje formiranje tima u okviru centra za socijalni rad (povjerenstvo ili skupina) koji bi imao posebnu odgovornost da definira, koordinira i provodi proces procjene potreba ugroženih skupina.

KORAK 1: Faza pripreme

Pošto je procjena potreba ugroženih skupina prilično kompleksna aktivnost, od posebne važnosti je adekvatno planirati proces uzimajući u obzir sljedeća pitanja:

- Odabir osoblja u centru za socijalni rad:** Treba odabrati odgovarajuće osoblje centra za socijalni rad i uspostaviti tim ili skupinu sa posebnim zadacima i odgovornostima glede procjene potreba. Također, treba razmotriti i specijalističku obuku osoblja centra za socijalni rad i drugih partnera, koji će provoditi procjenu potreba.

- Koristiti standarde ljudskih prava u određivanju cilja:** Angažirano osoblje mora u potpunosti poznavati međunarodne i europske obveze Bosne i Hercegovine glede ljudskih prava, te kako ih prenijeti u specifične obveze na domaćoj razini, naročito kada se govori o radu centra za socijalni rad. Uz to, centar za socijalni rad bi trebao razmotriti domaći pravni okvir, kao i standarde ljudskih prava i njihove zaštite, koje taj okvir uspostavlja. Ovim će se razjasniti koje naročite aspekte treba ispitati u procesu procjene potreba i odrediti osnovu po kojoj se može mjeriti ostvarenje prava.
- Osigurati odgovarajuće informacije:** Socijalni radnici moraju biti upoznati s povijesnom ili drugom relevantnom pozadinom, koja utječe ili je utjecala na socijalni i ekonomski status lokalnog pučanstva. Ovo uključuje demografiju, migracije, ekonomiju, kulturu, samoidentifikaciju zajednica (primjerice, romska zajednica ili druge manjine), pored ostalih faktora.
- Odrediti ciljne skupine za procjenu potreba:** Važno je da centri za socijalni rad imaju saznanja koje su to socijalno isključene skupine u njihovu području. Za pripremu konkretne procjene potreba, centar za socijalni rad mora odlučiti obuhvata li se procjenom cilja samo određena ugrožena skupina ili je potrebno izvršiti procjenu određenog dijela sveukupnog pučanstva. To će ovisiti o određenim prioritetima centara za socijalni rad, kao i o konkretnim ciljevima procjene potreba koju treba provesti.
- Postavljanje ciljeva i zadataka:** Centar za socijalni rad mora odrediti ciljeve akcije uzimajući u obzir raspoložive ljudske i materijalne resurse i rokove.
- Informiranje o ciljevima i zadacima:** Centar za socijalni rad treba što je moguće šire informirati zajednice uključene u proces o cilju i svrsi procjene potreba. Uz to, svi partneri koji sudjeluju u procesu, drugi relevantni akteri, lokalne vlasti i donositelji odluka, moraju biti detaljno obaviješteni o aktivnostima. Donositelji odluka su naročito važni, osobito ako je potrebno osigurati dodatna financijska sredstva ili usvojiti posebno sačinjene programe, nastale kao rezultat procjene potreba.

KORAK 2: Faza implementacije

Prije početka prikupljanja podataka, mora postojati jasan plan o tomu koji konkretni podaci trebaju biti prikupljeni, kako će se pohranjivati i kakva će analiza biti neophodna. Baza podataka je iznimno korisno sredstvo zbog toga što omogućava korištenje informacija po određenim kriterijima.

Korisna sredstva za provedbu procjene potreba su sljedeća:

- Ankete ili upitnici** su najjednostavnije sredstvo za prikupljanje informacija, a osobito su pogodni za prikupljanje informacija u manjim zajednicama. U većim sredinama ankete se obično vrše na reprezentativnom uzorku pučanstva. Centar za socijalni rad može odlučiti provesti ankete s određenim skupinama, kao što su Romi, žene nositelji kućanstava, zajednice povratnika, kako bi izvršili procjenu njihove specifične situacije.
- Ankete putem pošte** su relativno jeftine, jer se šalju na kućne adrese, kako bi se prikupile informacije o socijalnom i ekonomskom statusu lokalnog pučanstva. Pri korištenju rezultata takvih anketa, centri za socijalni rad bi trebali biti svjesni da se one mogu pokazati manje pouzdanim, nego direktni razgovor. Ipak, njihova je prednost što mogu obuhvatiti veliki dio pučanstva za relativno kratko vrijeme.
- Intervjui** osiguravaju izravan kontakt i interaktivnu razmjenu pitanja i odgovora. Osim izravnog kontakta, intervjui se mogu provoditi telefonom i s određenom skupinom ljudi, koji predstavljaju lokalnu zajednicu.
- Formiranje ciljnih skupina** sastavljenih od predstavnika određenih skupina s ciljem diskusije o posebnim potrebama, određivanja prioriteta i olakšavanja komunikacije.

- **Javni forumi građana** - okupljanje svih građana, koji žive u određenom području i pozivanje da razgovaraju o svojim potrebama, izražavaju svoje mišljenje, daju prijedloge i određuju prioritete u smislu neophodnih usluga.

U pripremi procjene potreba, važno je biti svjestan prednosti i mana navedenoga sredstva, kao i toga do koje je mjere ono prikladno za pojedine ciljne skupine; primjerice, ankete putem pošte se mogu pokazati neprikladnim za ciljnu skupinu u kojoj postoji veći broj nepismenih osoba. Zbog toga, mnogi slučajevi iziskuju korištenje kombinacije različitih sredstava, ovisno o karakteristikama ciljnih skupina.

KORAK 3: Analiza i ažuriranje prikupljenih podataka

⇒ Analiza i razvrstavanje podataka

Kako bi se analizirali prikupljeni podaci, jedinstveni sustav klasifikacije socijalnih potreba, problema i prava iz oblasti socijalne zaštite treba biti unaprijed kreiran. Ovaj sustav klasifikacije bi na standardiziran način primjenjivali svi akteri, uključujući centre za socijalni rad, službe za statistiku, nadležna ministarstva i druge ustanove, koje vrše monitoring statusa i stanja na polju socijalne zaštite. Podaci trebaju biti pohranjeni u jedinstvenu bazu podataka, koja je dostupna svim uključenim akterima.

Iako kreiranje centralizirane baze podataka neće biti svugdje moguće, to ne smije ni u kom slučaju biti razlog za neprikupljanje podataka na razini centra za socijalni rad. Centar za socijalni rad bi u svakom slučaju trebao osigurati da prikupljeni podaci budu razvrstani i sustavno pohranjeni. U ovom slučaju, centar za socijalni rad može koristiti jednostavniji program koji ne zahtijeva osobite tehničke vještine.

Bez obzira na način pohranjivanja informacija, neophodno je razvrstati podatke prema raznim relevantnim kategorijama, kao što su: spol, dob, etnička pripadnost, društveni status, itd. Ovim će se osigurati da prikupljene informacije budu grupirane tako da se može prikazati određena vrsta ugroženosti pojedinih skupina i sukladno tomu određivati prioritete aktivnosti.

⇒ Zaštita podataka

Veoma je važno donijeti i primjenjivati standardizirana pravila o pristupu prikupljenim informacijama, odrediti koje osobe ili organi mogu imati pristup informacijama, kao i razne razine pristupa za različite korisnike.

⇒ Stalni monitoring i ažuriranje podataka

Kako bi se osiguralo da centar za socijalni rad bude upoznat sa socijalno-ekonomskom situacijom u svom području odgovornosti, neophodno je redovito obavljati aktivnosti procjene potreba s namjerom da se ažuriraju prikupljeni podaci i tako provjeri jesu li aktivnosti centra za socijalni rad imale očekivani učinak i kakva daljnja intervencija centra je potrebna.

Slučaj I:

NN osoba iz centra za socijalni rad pokrenula je projekt pod nazivom: “Socijalno-ekonomska karta” u sklopu lokalnog programa ekonomskog razvoja općine. Za projekt se koristio standardizirani upitnik i prikupljene su informacije o prihodima kućanstava, zaposlenju, raseljenju, zdravlju, stambenoj situaciji, i druge. Nevladina organizacija bila je partner centra za socijalni rad i pružala je pomoć u realizaciji posjeta, a centar je imao i potporu općine i nadležnog ministarstva. Projekt je bio dio većeg općinskog projekta kojim je osigurana potpora od strane općine. Uključeni su bili i predstavnici lokalne zajednice, dok su informacije za javnost emitirane putem lokalnog radija, internet stranice i brošure. Rezultat procjene je bilo identificiranje oko 670 novih korisnika, kojima je, kao rezultat ove akcije, centar za socijalni rad mogao pružati razne oblike pomoći. Ishod je bio i uspostava novih standardnih procedura, po kojima će predstavnici lokalnih zajednica osigurati redovito ažurirane informacije centru za socijalni rad. Na kraju, daljnji korak je bila uspostava općinskog koordinacijskoga tijela, koje uključuje razne javne ustanove, kako bi se osigurala redovita razmjena informacija.

Slučaj II:

Kantonalno ministarstvo za socijalnu zaštitu započelo je akciju procjene potreba u svim općinama u kantonu, koju vodi osoblje centara za socijalni rad u suradnji s predstavnicima lokalnih zajednica, vjerskih zajednica, škola, policije i nevladinih organizacija. Centri za socijalni rad koristili su usluge svoga osoblja i vježbenika za ovaj zadatak. Uposlenici centara posjetili su osobe i kućanstva, koja bi mogla biti u stanju potrebe, kao i sve lokalne mjesne zajednice u svojim općinama. Održali su sastanke i konzultacije s vodećim osobama u mjesnim zajednicama, policiji, školama, medicinskim ustanovama, vjerskim zajednicama, o osobama u stanju potrebe, koje ne primaju nikakav vid socijalne pomoći. Osnovni vodič za kriterije za utvrđivanje ugroženih pojedinaca je bio Kantonalni zakon o socijalnoj zaštiti i zaštiti obitelji s djecom. Sve intervjuirane osobe su obaviještene o procesu, mogućim socijalnim primanjima za koje bi mogli biti kvalificirani i kako bi se koristile njihove informacije. Identificirano je više od 2000 novih korisnika tijekom procjene potreba u 13 općina.

4.2. Važni aspekti za razmatranje prilikom monitoringa, otvaranja prema korisnicima i procjene potreba

⇒ Značaj socijalnih mreža u procesu procjene potreba

Za svaku procjenu potreba, socijalne mreže⁴⁵ će biti od velike važnosti, jer mogu osigurati obilje informacija i biti sredstvo za provjeru već prikupljenih informacija. Osobito u slučajevima ograničenih resursa centra za socijalni rad, gdje neće biti moguće osobno intervjuirati svaku osobu, socijalne mreže mogu osigurati najveći dio informacija. Pored toga, mogu igrati veoma značajnu ulogu prilikom upozoravanja centra za socijalni rad u slučaju neostvarivanja socijalnih prava ugroženih pojedinaca ili skupina. Zbog toga je izrazito važno da centar za socijalni rad održava dobru i redovitu komunikaciju i kontakte sa što je moguće više aktera unutar odgovarajućih socijalnih mreža, kao što su mjesne zajednice i druge lokalne udruge. Nadalje, socijalne mreže mogu igrati značajnu ulogu u obavješćivanju centara za socijalni rad o neispunjavanju socijalnih prava ugroženih pojedinaca ili skupina. Zato je veoma važno da centar za socijalni rad održava redovitu i produktivnu komunikaciju sa što više aktera u sklopu određene socijalne mreže.

⇒ Razvoj partnerstva u mjesnoj zajednici i između raznih aktera, sektora i razina vlasti

Centar za socijalni rad treba predstaviti socijalne potrebe ugroženih skupina i pojedinaca, s namjerom da motiviraju i uvjere odgovorne aktere da sudjeluju u socijalnim intervencijama i utječu na planiranje i implementaciju politike. Socijalni radnici mogu, primjerice, inicirati i uspostaviti razne skupine ili udruge za samopomoć radi rješavanja zajedničkih problema. Oni mogu ponuditi i stručnu pomoć i osposobiti druge aktere da preuzmu određene odgovornosti glede razvoja socijalnih usluga. Centri za socijalni rad, također, trebaju koordinirati aktivnosti s drugim relevantnim akterima, kako bi spriječili preklapanje dužnosti i povećali obujam usluga i pristup uslugama. S ovim pristupom, centar za socijalni rad može postati višefunkcionalna institucija u oblasti socijalne zaštite.

Rad u partnerstvu sa zajednicama, nevladinim organizacijama i drugim ustanovama ima sljedeće prednosti – osobito u zajednicama s ograničenim resursima:

- Racionalnu uporabu postojećih resursa;
- Olakšavanje razmjene informacija;
- Omogućavanje davanja i razvoj novih usluga;
- Jačanje odgovornosti građanskoga društva i lokalnih zajednica prema aktivnostima vezanih za socijalnu zaštitu;
- Povećan broj osoba s pristupom uslugama socijalne zaštite;
- Stvaranje preduvjeta za razvoj sustava socijalne zaštite zasnovanog isključivo na potrebama.

⁴⁵ Treba uzeti u obzir da su identificirane dvije vrste socijalnih mreža. Prva se odnosi na **mikrosocijalne mreže**, koje obuhvataju ljude i veze unutar bliže obitelji, susjedstva i prijateljske odnose i tzv. **makrosocijalne mreže** odnosno škole, radno okruženje, sustav socijalnih institucija.

⇒ Razvoj mješovitog modela socijalne zaštite

U ovom pogledu, ustanove socijalne zaštite trebaju uzeti u obzir razvoj mješovitog modela socijalne zaštite jer ovaj model predviđa da javne ustanove blisko surađuju i dijele odgovornost sa civilnim društvom i privatnim sektorom glede inicijativa i aktivnosti, pokrenutih za dobrobit ugroženih skupina i pojedinaca.

Dobro planiran i koordiniran rad relevantnih aktera u javnom sektoru, privatnom sektoru i građanskom društvu, stvara veće resurse i mogućnosti za razvoj i pružanje socijalnih usluga. Preduvjeti za mješoviti model su: svijest zajednice o postojećim socijalnim izazovima, snažno građansko društvo, kao i zainteresiran privatni sektor. Kako bi se to postiglo, snažni pokušaji zagovaranja trebaju biti poduzeti od strane javnih ustanova i građanskoga društva. Osim toga, za ovaj model su potrebni mehanizmi u zajednici, koji omogućavaju aktivno sudjelovanje, pristup fondovima i stalno promoviranje dobrih praksi iz ove oblasti.

Pitanja i vježbe:

- [4.1] Koje bi posebne aktivnosti otvaranja prema korisnicima centri za socijalni rad mogli poduzeti neovisno o dodatnim financijskim sredstvima?
- [4.2] Imate li iskustva u implementiranju procjene potreba? Koja su vaša pozitivna i negativna iskustva?
- [4.3] S kojim partnerima, koji bi mogli pomoći u provedbi procjene potreba, trenutačno radite? Smatrate li da vaš centar za socijalni rad koristi svoj puni potencijal?
- [4.4] Koja su najuobičajenija ograničenja s kojima se suočavate u organiziranju procjene potreba? Na koje načine se prema vašem mišljenju ove teškoće mogu prevazići?
- [4.5] Kakvu bi strategiju primijenili u zagovaranju (dodatne) potpore od strane viših razina vlasti provedbi (povećanih) aktivnosti otvaranja prema korisnicima i procjeni potreba?
- [4.6] Na koji bi način zagovarali razvoj mješovitog sustava socijalne zaštite u vašem području odgovornosti? Koje su prednosti i izazovi mješovitog sustava socijalne zaštite?

POGLAVLJE 5 ZAGOVARANJE

5.1 O zagovaranju

Zagovaranje se može definirati kao niz aktivnosti, kojima se promoviraju promjene, tako što se utječe na političke, socijalne i ekonomske uvjete, a čiji je cilj stvaranje promjena u odnosima moći i procesu donošenja odluka u nakani da se stvore mogućnosti i uvjeti koji će omogućiti smislenu učešće onih na koje izravno utječu ti uvjeti.

U kontekstu socijalnog rada, zagovaranje je proces posvećivanja više pozornosti i usmjeravanja pozornosti lokalne zajednice prema bitnim postojećim izazovima u oblasti socijalne zaštite i upućivanja donositelja odluka prema rješenjima i promjenama glede ostvarivanja socijalne pravde.

Radnje zagovaranja trebaju uzeti u obzir sljedeća načela:

- Jasno izražavanje** postojećih problema od strane onih koji se izravno suočavaju s problemima;
- Smisljeno sudjelovanje i osnaživanje** onih koji su izravno pogođeni problemima. Korisno je uspostaviti širok spektar saveznika i potpore koji mogu doprinijeti ostvarivanju ciljeva zagovaranja;
- Odgovornost** prema društvu, društveno marginaliziranima ili isključenima;
- Transparentnost** aktivnosti zagovaranja: radnje trebaju biti javne i pristupačne građanima, a javnost informirana.

5.2 Zagovaranje u kontekstu rada centara za socijalni rad

Centar za socijalni rad treba u svom pristupu uzimati u obzir ljudska prava prilikom zagovaranja, osiguravajući da lobiranje prihvate relevantni akteri za donošenje odluka i kreiranje politike, ali ne kao zamolbu za milosrđe od strane osoba kojima je to potrebno, već kao legitiman zahtjev prema vlastima, kako bi ispunile svoje obveze koje proizlaze iz domaćih, europskih i međunarodnih obveza iz oblasti ljudskih prava.

Uz promoviranje mješovitoga modela socijalne zaštite, zagovaranje centra za socijalni rad prvenstveno će biti usmjereno ka privlačenju pozornosti vladinih institucija na općinskoj, kantonalnoj i entitetskoj razini, nevladinog i privatnog sektora radi jačanja sektora socijalne zaštite, poboljšanja razvoja aktivnosti centara za socijalni rad i promoviranja društvene uključenosti ranjivih pojedinaca i skupina.

Zagovaranje centra za socijalni rad trebalo bi ići u sljedećem smjeru:

- Obraćanje nadležnim vlastima na općinskoj, kantonalnoj ili entitetskoj razini pismenim putem - zajedno s drugim centrom za socijalni rad - ističući nedostatke određenih **propisa** i/ili problem glede implementacije i zagovaranja za određene promjene.
- Prezentiranje provjerenih podataka zasnovanih na rezultatima procjene potreba ugroženih pojedinaca ili skupina sa ciljem da se zagovara s odgovornim vlastima na lokalnoj, kantonalnoj ili entitetskoj razini za dostatno **financiranje u cilju adekvatnog odgovora na identificirane socijalne potrebe;**

- Presentiranje izvješća zasnovanog na činjenicama općinskim vlastima o nedovoljnom broju **osoblja i materijalnih resursa** centra za socijalni rad, kako bi se zagovaralo za adekvatne resurse;
- Kontinuirano praćenje** problema s kojima su vlasti upoznate. Presentiranje bilo kojeg problema samo jednom, u pisanoj formi ili na drugi način, neće biti dovoljno da donese promjenu; neophodno je pratiti problem, kako bi se osiguralo da bude dobro shvaćen i da se po njemu postupa;
- Provesti javne kampanje** kako bi se podigla razina svijesti javnosti o siromaštvu, socijalnoj isključenosti i specifičnim potrebama ugroženih pojedinaca i skupina, radi promjene poimanja i stvaranja općeg razumijevanja javnosti o socijalnim potrebama i neostvarenim ljudskim pravima.

Partnerstva u zagovaranju

Razvijanje partnerstava je od ključnog značaj u procesu zagovaranja. Značajna korist od stvaranja partnerstava je da poruka zagovaranja može biti snažnija ukoliko dolazi od više od jedne zainteresirane strane, s obzirom na to da oni predstavljaju veliki dio zajednice i mogu povećati pritisak na one koji donose odluke i kreiraju politiku.

Dodatno, partnerske organizacije mogu udruživati resurse i na taj način povećati zajednički kapital. Nadalje, partnerstva mogu značiti bolji pristup informacijama, stvarajući atmosferu suradnje, što zauzvrat umanjuje rizik s kojim se svaki partner pojedinačno susreće. Svaki partner može pokriti različite segmente i promovirati aktivnosti, koje su međusobno usklađene, kako ne bi doslo do preklapanja. Također, partnerski pristup može dovesti do razvoja odgovornost u zajednici, kroz povećanu interakciju i suradnju radi postizanja istih ciljeva.

U svrhu zagovaranja, centri za socijalni rad bi trebali uspostavljati partnerstva s drugim predstavnicima vlasti (centri za socijalni rad u drugim općinama, kantonalna ministarstva, škole, domovi zdravlja, policija, itd.) u bitnim oblastima, kao i s organizacijama građanskoga društva (nevladine organizacije, udruge povratnika, itd.) ili privatne osobe, koje su zainteresirane za poboljšanje sektora socijalne zaštite.

Stvaranja partnerstava u svrhe zagovaranja, naročito s predstavnicima udruga *ranjivih* skupina, također znači da centri za socijalni rad moraju imati proaktivan pristup marginaliziranim zajednicama. To može pomoći smanjenju nedostatka povjerenja ovih zajednica prema vlastima i borbi protiv diskriminacije.

Slučaj I:

Centar za socijalni rad radi u partnerstvu s udrugom povratnika, zagovarajući za dodatna sredstva, kako bi se pokrio rastući broj korisnika socijalne pomoći u lokalnoj zajednici povratnika. Udruga može podržati centar za socijalni rad pružajući nove informacije o socijalno-ekonomskom statusu povratničke populacije, dok centar za socijalni rad može uštedjeti resurse, koji su neophodni za takvu procjenu. S druge strane, udruga ima bolji uvid u specifičnost problema s kojim se suočava povratnička zajednica i može poboljšati kontakt između zajednice i centra za socijalni rad. Na osnovu izvješća o socijalnom statusu povratničke zajednice, centar za socijalni rad i udruga povratnika poduzimaju zajedničke radnje zagovaranja, kako bi lobirali u općini za izdavanje većih finansijskih sredstava glede ispunjavanja socijalnih prava lokalne povratničke populacije.

Pitanja i vježbe:

- [5.1] Dajte primjer određenog problema iz vaše radne sredine u kojem vidite potrebu za zagovaranjem. Kako biste predstavili problem i kojim vlastima? Kako biste osigurali kontinuirano praćenje problema?
- [5.2] S kojim tijelima vlasti ili predstavnicima građanskog društva u vašoj sredini biste mogli zajedno zagovarati? Kako biste, na prioritetnoj osnovi, naveli ciljeve zagovaranja?
- [5.3] Ukoliko ste poduzeli radnje zagovaranja, s kojim izazovima ste se susreli? Kako ste ih prevazišli?

PRILOZI

1. PRILOG

Potpisivanje i ratificiranje međunarodnih konvencija od strane BiH		
Konvencija	Potpisivanje	Ratificiranje
Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (1966.)		1. rujna 1993. (Sukcesija)
Okvirni protokol Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima (1966.)	1. ožujka 1995.	1. ožujka 1995.
Drugi okvirni protokol Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima sa ciljem ukidanja smrtne kazne (1989.)	7. rujna 2000.	16. ožujka 2001.
Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.)		1. rujna 1993. (Sukcesija)
Okvirni protokol Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (2008.)		
Konvencija o pravima djeteta (1989.)		1. rujna 1993. (Sukcesija)
Okvirni protokol Konvencije o pravima djeteta Konvencije o pravima djeteta koji se odnosi na angažiranje djece u oružanim sukobima (2000.)	7. rujna 2000.	10. studenoga 2003.
Okvirni protokol Konvencije o pravima djeteta koji se odnosi na prodaju djece, dječju prostituciju i dječju pornografiju (2000.)	7. rujna 2000.	4. rujna 2002.
Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (1979.)		1. rujna 1993. (Sukcesija)
Okvirni protokol Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (1999.)	7. rujna 2000.	4. rujna 2002.
Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (1965.)		16. srpnja 1993. (Sukcesija)
Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006.)	29. srpnja 2009.	U tijeku
Okvirni protokol Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (2006.)	29. srpnja 2009.	U tijeku
Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (1984.)		1. rujna 1993. (Sukcesija)
Okvirni protokol Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (2002.)	7. prosinca 2007.	24. studenoga 2008.
Konvencija o statusu izbjeglica (1951.)		1. rujna 1993. (Sukcesija)
Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji (1990.)		13. prosinca 1996. (Pristupanje)
Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.) i okvirni protokoli (14)	24. travnja 2002.	12. srpnja 2002.
Europska socijalna povelja (revidirana) (1961. i 1996.)	11. svibnja 2004.	7. listopada 2008.
Dopunski protokol Europske socijalne povelje (1988.)	Ne	Ne
Protokol o izmjenama Europske socijalne povelje (1991.)	Ne	Ne
Dopunski protokol iz 1995. koji predviđa sustav kolektivnih žalbi (1995.)	Ne	Ne
Europska konvencija o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1987.)	12. srpnja 2002.	12. srpnja 2002.
Protokol br. 1 Europske konvencije o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1993.) (nije okvirni)	12. srpnja 2002.	12. srpnja 2002.
Protokol br. 2 Europske konvencije o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1993.) (nije okvirni)	12. srpnja 2002.	12. srpnja 2002.
Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1995.)		24. veljače 2000. (Pristupanje)

2. PRILOG

Etika socijalnoga rada, Pregled načela

Međunarodna federacija socijalnih radnika (IFSW), Međunarodna asocijacija obrazovnih ustanova socijalnog rada (IASSW)

1. Uvod

Etička je osviještenost suštinski dio profesionalne prakse socijalnih radnika. Njihova sposobnost i volja da se ponašaju etički je osnovni aspekt kvalitete usluge, koja se nudi onima, koji koriste usluge socijalnog rada. Svrha rada IASSW i IFSW u kontekstu etike je da promovira etičku debatu i promišljanje kod organizacija potpisnika, kod socijalnih radnika u zemljama članicama, kao i kod obrazovnih ustanova za socijalni rad, te studenata socijalnog rada. Neki etički izazovi i problemi s kojima se suočavaju socijalni radnici specifični su za određene države, dok su neki zajednički. Uzimajući u obzir opća načela, ove dvije udruge zajednički žele ohrabriti socijalne radnike širom svijeta i pokazati izazove i dileme sa kojima se susreću, te informirati ih o moralnim odlukama, te o tomu kako se ponašati u pojedinačnim slučajevima. Neke od ovih problematičnih oblasti uključuju:

- Činjenicu da je lojalnost socijalnih radnika često u središtu sukobljenih interesa;
- Činjenicu da socijalni radnici i pomažu i kontroliraju;
- Sukobe između dužnosti socijalnih radnika da zaštite interese ljudi sa kojima rade i ispune zahtjeve za učinkovitošću;
- Činjenicu da resursi u društvu mogu biti ograničeni.

Ovaj dokument kao polaznu točku uzima definiciju socijalnog rada usvojenu od strane IFSW-a i IASSW-a odvojeno na njihovim skupštinama u Montrealu, Kanada u srpnju 2000. godine o kojoj su se složili zajedno u Copenhagenu u svibnju 2001. godine (drugi dio). Ova definicija ističe načela ljudskih prava i socijalne pravde. Sljedeća se sekcija (3) odnosi na različite deklaracije i konvencije o ljudskim pravima, koje su bitne za socijalni rad, praćene pregledom općih etičkih načela pod dva široko postavljena naslova ljudskih prava i digniteta i socijalne pravde (sekcija 4). Posljednja sekcija uvodi neke osnovna načela o etičkom ponašanju pri socijalnom radu, što će biti elaborirano etičkim smjernicama i različitim pravilnicima i uputama potpisnica organizacija IFSW-a i IASSW-a.

2. Definicija socijalnog rada

Socijalni rad promovira društvenu promjenu, rješava međuljudske probleme i osnažuje i oslobađa ljude i poboljšava njihov život. Koristeći teorije o ljudskom ponašanju i društvenim sustavima, socijalni rad intervenira u trenucima kada ljudi komuniciraju sa svojom okolinom. Načela ljudskih prava i socijalne pravde su osnova socijalnog rada.

3. Međunarodne konvencije

Međunarodne deklaracije i konvencije iz oblasti ljudskih prava pružaju zajedničke standarde uspjeha, i prepoznaju prava koja su prihvaćena u široj zajednici. Dokumenti koji su posebno važni za socijalni rad i praksu su:

- Opća deklaracija o ljudskim pravima
- Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima
- Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima
- Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama
- Konvencija o pravima djeteta
- Konvencija o domorodačkim i plemenskim narodima u neovisnim državama (MOR Konvencija br. 169)

4. Načela

4.1. Ljudska prava i ljudsko dostojanstvo

Socijalni se rad zasniva na poštovanju nerazdvojivih vrijednosti i dostojanstva svih ljudi, i prava koji proizilaze iz ovoga. Socijalni bi radnici trebali održati i braniti fizički, psihološki, emotivni i duhovni integritet svake osobe, kao i pravo na kvalitetu života. Ovo znači :

1. Poštovanje prava na samoodređenje - socijalni bi radnici trebali poštovati i promovirati pravo ljudi na izbor i sopstvene odluke, neovisno o njihovim vrijednostima i životnom izboru, ukoliko to ne prijeti pravima i legitimnim interesima drugih.
2. Promociju prava na sudjelovanje - socijalni bi radnici trebali promovirati puno sudjelovanje u cilju osnaživanja u svim aspektima odluka i radnji, koje se tiču njihovih života.
3. Tretiranje svake osobe posebno - socijalni se radnici trebaju baviti svakom osobom, u kontekstu obitelji, zajednice, društvenog i prirodnog okruženja, i tražiti prepoznavanje svih aspekata života jedne osobe.
4. Identificiranje i razvijanje snaga - socijalni se radnici trebaju fokusirati na snagu pojedinaca, skupina i zajednica, te promovirati njihovo osnaživanje.

4.2 Socijalna pravda

Socijalni radnici imaju odgovornost da promoviraju socijalnu pravdu, u svezi s društvom, općenito, i u svezi s ljudima s kojima rade. Ovo znači:

1. Ukazivanje na negativnu diskriminaciju*- socijalni radnici imaju odgovornost da ukazuju na negativnu diskriminaciju na temelju karakteristika, kao što su: invaliditet, dob, kultura, rod ili spol, bračni status, socijalno - ekonomski status, političko mišljenje, boja kože, rasna ili druga fizička karakteristika, seksualna orijentacija, ili duhovna uvjerenja.

**u nekim državama pojam „diskriminacija“ se koristi umjesto „negativna diskriminacija“. Riječ „negativna“ se ovdje koristi, jer se u nekim državama „pozitivna diskriminacija“ smatra „afirmativnom radnjom“. Termin „pozitivna diskriminacija“ ili „pozitivne mjere“, također se koriste. „Pozitivna diskriminacija“ ili „pozitivne mjere“ znači pozitivne korake, koji se poduzimaju kako bi se preinačili učinci povijesne diskriminacije prema skupini koja je navedena u odlomku 4.2.1.*

2. Prepoznavanje različitosti - socijalni bi radnici trebali prepoznati i poštovati etničku i kulturnu raznolikost društava u kojima rade, uzimajući u obzir pojedinačne, obiteljske, skupne i uopće, razlike u zajednici.
3. Ravnomjerno raspoređivanje resursa - socijalni bi radnici trebali osigurati da resursi, koji su im na raspolaganju, budu raspoređeni pravedno i sukladno potrebama.
4. Razmatranje politika i praksi koje nisu pravedne - socijalni su radnici dužni skrenuti pozornost poslodavaca, kreatora politika, političara i javnosti na neadekvatne resurse ili na slučajeve, gdje su resursi neadekvatno raspoređeni, na ugnjetavajuće politike i prakse, kao i one koje su nepravedne i štetne.
5. Davanje potpore - socijalni radnici imaju obvezu da se suoče s društvenim uvjetima koji doprinose društvenom isključivanju, stigmatizaciji ili podređenosti, te da rade u stvaranju takvoga društva, koje bi uključilo sve pojedince.

5. Profesionalno obavljanje posla

Domaće organizacije, koje su potpisnice IFSW-a i IASSW-a, imaju odgovornost da razvijaju i redovito poboljšavaju svoje etičke pravilnike ili etičke smjernice, kako bi bili sukladni misiji IFSW/ IASSW-a. Odgovornost domaćih organizacija je, također, da informiraju socijalne radnike i obrazovne ustanove za socijalne radnike o ovim pravilnicima ili smjericama. Socijalni bi radnici trebali raditi sukladno etičkim pravilnicima ili smjericama, u njihovoj državi. Oni će sadržavati detaljnije vodstvo u praksi, u smislu etike, uzimajući u obzir specifični kontekst pojedine države. Niže navedene opće smjernice o profesionalnom ponašanju će se primjenjivati:

1. Od socijalnih se radnika očekuje da razviju i održe tražene sposobnosti i znanje da obavljaju svoj posao.
2. Socijalni radnici ne smiju koristiti svoje sposobnosti za nehumane svrhe, kao što su mučenje ili terorizam.
3. Socijalni radnici moraju raditi s integritetom: ne smiju zlorabiti vezu povjerenja, koristeći svoje usluge, prepoznavajući granice između osobnoga i profesionalnoga života, bez zlorabe njihove pozicije za osobnu korist ili dobit.
4. Socijalni se radnici moraju odgovarajuće ponašati, uzimajući u obzir ljude koji im se obraćaju, tražeći njihove usluge: sa suosjećanjem, empatijom i brigom.
5. Socijalni radnici ne smiju podređivati potrebe ili interese ljudi koji koriste njihove usluge svojim potrebama ili interesima.
6. Socijalni radnici imaju dužnost poduzeti neophodne korake u profesionalnom i osobnom smislu na radnom mjestu i u društvu, kako bi osigurali adekvatne usluge.
7. Socijalni radnici moraju održati povjerljivost po pitanju informacija o ljudima koji koriste njihove usluge. Izuzetak ovome se može opravdati samo na osnovu značajnije moralne obveze (kao što je očuvanje života).
8. Socijalni radnici moraju prihvatiti da su odgovorni za svoje radnje naspram korisnika usluga, ljudi sa kojima rade, njihovih kolega, poslodavaca, profesionalnih udruga i zakona, kao i da se ove odgovornosti mogu sukobljavati.
9. Socijalni radnici moraju biti voljni surađivati s obrazovnim ustanovama za socijalni rad u cilju potpore studentima socijalnog rada da dobiju praktični trening dobre kvalitete i praktične informacije.
10. Socijalni radnici moraju uzeti u obzir i sudjelovati u etičkim debatama sa svojim kolegama i poslodavcima i preuzeti odgovornost za donošenje etičkih odluka.
11. Socijalni radnici moraju biti pripremljeni da istaknu razloge svoje odluke na osnovu moralnih obrazloženja, i da budu odgovorni za svoje izbore i poduzete radnje.
12. Socijalni radnici moraju raditi, kako bi stvorili uvjete u agencijama za zapošljavanje i u svojoj državi, gdje su načela njihove misije i zakona (ako postoje) razmotrena i ocijenjena.

Dokument „Etika socijalnog rada, pregled načela“ odobrila je Opća skupština IFSW-a i Međunarodna asocijacija obrazovnih ustanova socijalnog rada iz Adelaide, Australia, u listopadu 2004. godine.

Copyright © 2004 International Federation of Social Workers and International Association of Schools of Social Work, PO Box 6875, CH-3001 Bern, Switzerland.

